

Vsak prispevek za čim večji uspeh 1. maja je prispevek v borbi za mir, delo in kruh

LJUDSKI TEDNIK

**SPOMINSKI DNEVI
V APRILU**

11. 1945. Podpis pogodbe o prijateljstvu in medsebojni pomoči ter povojnem sodelovanju med ZSSR in Jugoslavijo.
13. 1945. So enote RA zasedle Dunaj
14. 1930. Umrli V. V. Majakovski.
22. 1870. Rojen Vladimir Iljič Uljanov Lenin.

Leto III. - Lir 15.—, Jugolir 10.—, Din 6.—. Poštovna plačana Trst 15. april 1948 Spedizione in abbon. postale II. o gruppo Stev. 113

Jugoslavija ne odstopa od idealov demokracije

POLOM IMPERIALISTIČNIH SPLETK S TRSTOM

SOVJETSKA ZVEZA BRANI MIR

Vsa gonja okrog Tržaškega ozemlja, ki jo uprizarjajo zapadne velesile, odkar se je porodilo Tržaško ozemlje, ima, kot smo že večkrat poudarjali, en sam končni namen. S tem hočejo namreč imperialistične sile v nedogled podaljšati bivanje svojih okupacijskih čet na Tržaškem ozemlju in tako držati v rokah postojanko za izhodišče njih protidemokratske, protimirovne, vojnouhujskaške delavnosti.

Imperializem ne izbira sredstev za dosego svojih ciljev. Da doseže svoj namen, si izmišlja vse, kar ne obstaja ali pa zvrtača na demokratske sile odgovornost za vse ono, kar so sami zagrešili. Te taktike zvrtačenja lastne krivde na druge se je oprijel angloameriški imperializem, posebno v zadnjih dneh, ko je popolnoma neosnovano na temelju lažnih in tendencioznih »dokazov« napadel Jugoslavijo in jo obdolžil kot odgovorno za ustvarjanje takega položaja na mejah Tržaškega ozemlja, da temu ne more biti zajamčena nedotakljivost in svobodni razvoj.

Na angleško noto, kateri se je pridružilo tudi odobravajoče stališče ameriške vlade, je 12. t.m. izročila Jugoslavija vladam Britanije in ZDA protest, v katerem odgovarja na netočna navajanja note zapadnih sil. Zapadne sile so obtožile Jugoslavijo, da je na svojem okupacijskem področju uvedla bistvene spremembe političnega, gospodarskega in socialnega značaja in da zaradi tega jugoslovanska vojna uprava ni spoštovala obstoječih zakonov in institucij in da tako ni spoštovala sklepe mirovne pogodbe. V svojem odgovoru jugoslovanska vlada ne zanika, da so nastale te spremembe v primeri s položajem iz fašistične dobe, toda pripominja; da bi bilo dejansko nerazumljivo, da se po zmagi demokratskih sil nad fašistično državo ne bi spremenile institucije in zakoni, ki so bile svojčas podlaga tej državi. Sicer se je pa kaj takega dogodilo tudi v drugih bivših fašističnih državah z uvedbo prave demokracije.

Jugoslovanska vojaška uprava je na svojem področju v celoti pustila oblasti, ki jih je našla in jim poverila upravo ter si pri tem pridržala razen nadzorstva samo pravico urejanja odnosov z inozemstvom. V istem duhu je jugoslovanska vojaška uprava sprejela agrarno reformo in institucije ljudske oblasti.

Britanska nota zatrjuje, da je jugoslovanska vojaška uprava odpravila na svojem področju svobodo misli in politične pravice prebivalstva, da je prepovedala obstoj strank, ki nasprotujejo komunizmu in da je omejila svobodo tiska. Jugoslovanska vlada zavrača take obtožbe, ki se naslanjajo na šovinistično stališče italijanskih profašističnih strank, katerih člani skrivajo svoja imena pred javnostjo verjetno zaradi svoje fašistične preteklosti. Na jugoslovanskem področju lahko svobodno delujejo vse stranke, ki so pravilno registrirane. Sedaj delujejo tam štiri stranke. (Nadaljevanje na 2. strani.)

MOSKVA, 13 — Moskovski radio je ob 1. ponoči odajal naslednje poročilo:

Dne 20. marca t. l. je sovjetsko veleposlaništvo v Londonu prejelo noto, v kateri je britanska vlada predlagala sovjetski vladi, naj bi začeli pogajanja skupno z vladama ZDA in Francije za revizijo mirovne pogodbe z Italijo z namenom, da se Svobodno tržaško ozemlje zopet vrne pod italijansko suverenost. Enako noto je prejelo sovjetsko veleposlaništvo v Washingtonu od ameriške vlade in sovjetsko veleposlaništvo v Parizu od francoskega zunanjega ministrstva.

Dne 9. aprila 1948 je sovjetski veleposlanik v Veliki Britaniji Zarubin prejel od britanskega zunanjega ministrstva novo noto o istem vprašanju, s katero se javlja, da je italijanska vlada pristala na omenjena pogajanja. Ta nota vsebuje tudi predlog britanske vlade, naj bi se pogajanja začela čim prej.

Glede na vse gornje je sovjetski veleposlanik v Londonu Zarubin po navodilih sovjetske vlade izročil 13. aprila britanskemu zunanjemu ministrstvu sledečo noto:

V zvezi z notama vlade Velike Britanije od 20. marca in od 9. aprila, ki ju je postal podtajnik britanskega zunan-

nanjega ministrstva, ima sovjetsko veleposlaništvo čast sporočiti sledeče: V kolikor se tiče nujnosti vprašanja, ki jo omenja vaša nota od 9. aprila, smatra veleposlaništvo za potrebno ugotoviti, da nota Velike Britanije od 20. marca ni govorila o nujnosti tega vprašanja. Hkrati opozarja sovjetska vlada britansko zunanje ministrstvo na dejstvo, da je mirovno pogodbo z Italijo kakor tudi pogodbe z drugimi državami, ki so se bile udeležile vojne, pripravil svet zunanjih ministrov in so jo v podrobnostih proučili na pariski konferenci, ki se je udeležilo 21 držav. To pogodbo so nato te države podpisale in ratificirale ter je stopila v veljavo komaj pred nekaj meseci. Zato je naravno, da smatra sovjetska vlada predlog, naj bi se rešilo vprašanje revizije mirovne pogodbe z Italijo, v kolikor se nanaša na eden ali drugi del iste, bodisi po diplomatski poti ali pa s sklicanjem privatnih konferenc, za nesprijemljivega in nasprotnega najosnovnejšim demokratičnim načeloma.

Enako noto sta sovjetski poslaništvi v Washingtonu in Parizu izročili amerškemu zunanjemu ministrstvu in francoskemu zunanjemu ministrstvu.

DE GASPERIJEVE „DEMOKRATIČNE“ PREDVOLIVNE PRIPRAVE

Prihodnjo nedeljo bo italijansko ljudstvo na volitvah izrazilo svojo voljo, kako si želi urediti bodoče življenje.

Dogodki zadnjih dni nam kažejo, da se živčnost v ameriško-vladnem taboru stopnjuje v onemoglost. Odločen odpor italijanskih delavcev, poljedelskih dninarjev in polovinarjev, kmetov in obrtnikov, malih trgovcev, malih in srednjih industrijcev in intelligence je spravil v bojazen celo hladnokrvni ameriški imperializem.

Se pred kakimi osmimi meseci so reakcionarji Wall Streeta računali, da lahko mirno gospodarijo v Italiji v senci ameriške »pomoci«, ob blagoslovu Pija XII. in ob navdušenem sodelovanju velikih monopolov. De Gasperi, Scelba, Saragat, Paolucci in ostala »lepa« družba so se opajali v krščanstvu atomske bombe in mirne vesti nastavljali svoje žepe blagodejnemu zuborenju dolarjev iz Marshallova načrta. Toda nenehne stavke delavstva, manifestacije za Ljudsko fronto in silne demonstracije proti vladavni velekapitalu, proti razcvetu spekulacije in korupcije, proti amerikanizaciji jezuitskega Vatikana so omajale njihov mir. Uspehe ameriške »pomoci« je občutilo italijansko ljudstvo na svoji koži: število brezposelnih se je kljub skrajšanemu delovnemu tednu povečalo na 2 milijona ljudi. Zaradi uvoza ameriškega blaga je padla industrijska proizvodnja na 60 odstotkov v primeri s predvojno, cene blagu široke potrošnje naraščajo, življenjski stroški se naglo dvigajo, ljudske množice niso zadovoljne z enostransko zunanjo politiko in z amerikanizirano zunanjo trgovino.

De Gasperijeva vlada skuša zadušiti ta upravičeni odpor ljudstva z nasiljem in izzivanji, ki se v ničemer ne razlikujejo od fašistične

prakse Mussolinijevega režima. Italijanska vlada hoče negodovanje ljudstva zadušiti z orožjem. Zaprošila je zato ZDA za 50.000 strojníc in 200.000 pušk, da bi spopolnila oborožitev policijskih sil. Ameriško vojno ministrstvo je v največji tajnosti že pripravilo 100.000 pušk in 20.000 strojníc, v »primeru potrebe«

pa je pripravljeno dobaviti tudi topove. Poleg 200 oklopnih vozil, ki jih je Scelbova policija že prejela, pišejo listi, da v bližini Rima montirajo nadaljnjih 1000 ameriških oklopnih vozil.

De Gasperijeva volivna propaganda je zašla na čudna pota. Predsednik demokratske vlade ni izjavil

Konec „srečne Arabije“

Finska trden člen v mirovni fronti

Partizani - borci za mir

Goriški Slovenci bodo vodili za fronto

Zedenski paberki

Od Sezane do Šebrelj

„Rusko vprašanje“ v našem gledališču

Seststoletnica Karlove univerze

V Manžanu pred sto leti

Tudi črni Patterson ima pravico do sreče

Tržaške narodne pesmi

samo, da »ima v rokah oblast, da jo bo uporabil« in da »bo zmagal za vsako ceno«, marveč je odkrito povedal, da se namerava poslužiti tudi ameriške pomorske pehote. Ameriški gospodarji popolnoma soglašajo z izjavami svojega lakaja De Gasperija. Tako piše ameriški list »Business Week«: »Italija je ameriški teritorij (!)... Nedaleč od obal Italije plovejo vojnopomorske enote ZDA, aviacija je razporejena vzdolž severno-afriškega obrežja... Njih namen je vplivati na italijanske volitve...« Te besede jasno opredeljuje ameriške načrte. Nič manj jasna ni Marshallova grožnja, da bodo ZDA v primeru zmage Ljudske fronte ustavile Italiji vsako pomoč.

Tudi De Gasperijevi pajdaši ne štedijo z izzivanji. Giorgio Almirante, ki kandidira na listi De Gasperijevega bloka, je 7. marca rjovel na predvolivnem zborovanju v Rimu: »Bili smo fašisti že l. 1919 in bomo fašisti tudi l. 1948... znali bomo sprožiti strojnice!«

Nedvomno so italijanski fašisti že pripravili načrt za prevzem oblasti, ako bi Ljudska fronta zmagala na volitvah. O tem nam priča zarota, ki je bila pred tedni odkrita in v katero so zapleteni deačičarske stranke, generali in višji oficirji ameriške obveščevalne službe, angleški Intelligence Service, pripadniki demokratske stranke in princ Colonna, ki naj bi vskladil delo zarote z Vatikanom. Notranji minister Scelba je skušal sicer ves skandal zamegliti in zmanjšati njegov pomen, toda fašisti se nadalje organizirajo udarne odrede, uprizarjajo incidente in streljajo na sindikalne voditelje.

(Nadaljevanje na 2. strani.)

KRONIKA

* NAMESTNIKI štirih zunanjih ministrov za Avstrijo so načeli vprašanje avstrijsko-jugoslovanske meje. Medtem ko zastopniki zapadnih velesil vztrajajo pri tem, da se obdrži stara meja iz leta 1938, je zahteval sovjetski delegat priključitev Koroške Jugoslaviji. Sporazumeli so se, da bo Jugoslavija o tem zaslišana.

* SOVJETSKJE zasedbene oblasti so uvedle strožje nadzorstvo na demarkacijski črti v Avstriji, kakor so to že storile v Nemčiji. Prepovedale so zlasti vsak prenos informacij iz sovjetskega področja.

* V PARIZU zaseda mednarodna konferenca za pomoč demokratični Grčiji.

* MONARHOFASISTIČNI TEROR se čedalje bolj veča v grški Makedoniji proti slovenski manjšini. Do sedaj je moralo zbežati v Jugoslavijo 25 tisoč Slovanov. Kljub terorju pa grška demokratična vojska vedno napreduje.

* AMERISKA MISIJA v Grčiji je predlagala zaradi obupnega finančnega položaja atenske vlade skrajno štednjo. Med drugim zahteva odpust 8000 uradnikov.

* ROMUNSKA ustavodajna skupščina je soglasno sprejela novo demokratično ustavo.

* KONGRES vseh pravoslavniških cerkva se bo vršil poleti v Moskvi.

* SZ se je izrekla proti sprejemu Italije v OZN, ker zapadne velesile nasprotujejo sprejemu ostalih premaganih držav, kot so Bolgarija, Finska in Madžarska, ker jim njihova notranja ureditev ni všeč.

* NOVO USTAVO CSR bodo slovesno proglasili 9. maja.

* NA VOLITVAH V CSR bodo nastopili kandidati vseh strank ljudske fronte na enotni listi.

* NA PROSLAVI šeststoletnice Karlove univerze v Pragi, ki je najstarejša univerza v Srednji Evropi, je govoril tudi predsednik Beneš, s čimer so bile najzgovornejše zanikane lažne vesti o njegovem odstopu.

* TAYLOR, Trumanov osebni odposlanec pri Vatikanu, se pogaja v Rimu za imenovanje kardinala Spellmana, njujorškega škofa, za državnega tajnika v Vatikanu.

* PAVEL HOFFMAN je bil imenovan za upravnika Marshallovega načrta ter je s tem postal gospodarski diktator vseh Marshallovih držav.

* ABDULAH, transjordanški kralj in zvest zaščitnik angleškega imperializma, je izjavil, da se ne bo nikoli odpovedal priključitvi celotne Palestine k svojemu kraljestvu.

* ZASCITO sueškega prekopa je zaupalo angleško poveljstvo četnikom in 50 tisočem nemških ujetnikom.

* WALLACEOVA STRANKA se vedno bolj krepi kljub gonji obeh ameriških tradicionalnih strank. Zanj se je izrekel med številnimi osebnostmi tudi veliki fizik Einstein.

* TRUMAN bo nastopil na Italijane tik pred volitvami visoko zveneto poslanico, polno obljub.

* GROF SFORZA je priznal, da se je tajno pogajal z ZDA glede volivne spletke s Trstom že v januarju, ko je dajal istočasno slovesne izjave o želji po neposrednem sporazumu z Jugoslavijo.

* JUGOSLAVIJA IN ITALIJA sta se sporazumeli o pomilostitvi vseh italijanskih, odnosno jugoslovanskih državljanov, ki so bili obsojeni od sodišč prve odnosno druge države.

* GRŠKA demokratična vojska je osvobodila velik del srednjega Poleponeza in vkorakala z mesto Kalavrito.

* CSR odločno zavrača obtožbo zapadnih velesil v Varnostnem svetu, po kateri naj bi se notranjopolitične spremembe v državi izvršile po vmešavanju SZ.

Polom imperialističnih spletk s Trstom

(Nadaljevanje s 1. strani.)

ke. Kar se pa tiče prepovedi prihajanja na jugoslovansko področje nekaterih tržaških šovinističnih listov, ugotavlja jugoslovanska vlada, da so ti listi žalili čast jugoslovanske vojske in podpirali narodnostno mržnjo; da je tudi zavezniška vojaška uprava s proglasom št. 47 določila ukrepe proti vsakomur, ki deluje proti angloameriškim silam.

Jugoslovanska nota govori tudi o politiki britanske vlade glede Tržaškega ozemlja in posebno o sistematični odklonitvi imenovanja guvernerja. ZVU izvaja politiko narodnostne diskriminacije. ZVU je razpustila ljudske odbore, uvedla policijski teror in ustanovila tako imenovane censke in občinske svete, v katerih so izključno predstavniki političnih strank, ki predstavljajo samo manjšino tržaškega prebivalstva, predvsem elementi, ki nimajo niti pravice do tržaškega državljanstva. Povsem izključeni pa so od javne uprave predstavniki SIAU, ki je s svojimi 110.000 člani najmočnejša politična skupina Tržaškega ozemlja.

Jugoslovanska nota navaja nadalje primere protiljudske in protidemokratske politike zavezniških oblasti, ki ovirajo svobodo združevanja in omejuje ustanavljanja društva (kakor je primer Združenja invalidov v osvobodilni borbi in Rdečega križa), dopuščajo pa teroristično postopanje civilne policije, ukrepe proti svobodi demokratičnega tiska, procese proti partizanom, ovire proti kulturnemu delovanju slovenskega prebivalstva. Nota zaključuje z ugotovitvijo, da taka politika zavezniške vojaške uprave v škodo tržaških demokratičnih množic hrabi ostanke fašizma, ki jim je dovoljeno teroristično in revizionistično delovanje.

Jugoslovanska nota govori tudi o gospodarskem položaju Tržaškega področja in obtožuje zavezniško vojaško upravo, da postavlja mesto v gospodarsko odvisnost od ZDA. Taka gospodarska politika povzroča neaktivnost tržaške industrije, kar zopet povzroča težko brezposelnost in bedo. Finančni primanjkljaj se računa za samo 6 mesecev na celih 15 milijard lir. Politika zavezniške vojaške uprave stremi za tem, da postane Tržaško ozemlje kolonija ZDA.

Druga kršitev načela neodvisnosti Tržaškega ozemlja je nenaklo postopanje zavezniške vojaške uprave do Jugoslavije in do Italije v odnosih s tem ozemljem. Postopanje do Italije ustvarja načrtno tak položaj, ki je v izključno prednost Italije, postopanje do Jugoslavije pa je izključno v njeno škodo. Jugoslovanska nota obtožuje bojkotiranja ZVU odnosov med obema okupacijskima področjema Tržaškega ozemlja.

Ko se jugoslovanska nota še dotika vprašanja prekoračenega števila okupacijskih angloameriških čet, zaključuje z izjavo, da teži politika ZVU na Tržaškem ozemlju za tem, da ustvari negotov politični in gospodarski položaj, ki naj bi upravičil podaljšanje angloameriške okupacije in povzročil spore med Jugoslavijo in Italijo.

V zadnjih dnevih je jugoslovanska vlada odgovorila še na druge neutemeljene obtožbe ZDA in Velike Britanije, predvsem v zvezi z angloameriško noto, ki podtika jugoslovanskim obmejnim oblastem odgovornost za incidente na jugoslovansko-tržaški meji. Beograjska Borba piše v tej zvezi, da je odgovor vlade FLRJ v polni meri dokazal neutemeljenost angloameriške note. Pokazalo se je namreč, da niso jugoslovanske obmejne oblasti one, ki ustvarjajo incidente, pač pa nasprotno da so oboroženi pripadniki civilne policije in angloameriški vojniki večkrat prekoračili demarkacijsko linijo in prišli na ozemlje pod jugoslovansko upravo. To se ni moglo zgoditi zaradi nepoznavanja terena, ker je za predobro poznan civilnim policistom in angloameriški upravi v Trstu. Borba trdi, da so vse dosedanje inci-

dente na demarkacijski liniji izvršili namerno in po izdelanem načrtu organi zavezniške vojaške uprave angloameriške cone. To dokazuje sistematsko kršenje suverenitete jugoslovanskega področja. Samo v razdobju od 11. - 26. marca so ameriška letala 7 krat preletela jugoslovanski zračni prostor. Kršenje jugoslovanskega zračnega prostora, kakor tudi nedavno kršenje suverenitete albanskih teritorialnih voda in še drugi primeri dokazujejo brutalno postopanje ameriških imperialistov, ki hočejo izzvati nemire in kaliti mirne odnose med narodi.

Provokacije organov vojaške uprave angloameriške cone Tržaškega ozemlja so postale posebno pogoste, odkar so zapadni imperialisti ponudili Trst italijanski reakciji. Ohrabreni in podprti po ameriških vojnih lujskačih so se italijanski fašisti na Tržaškem ozemlju pridru-

žili provokatorskim izpadom organov angloameriške voje uprave. Cilj je jasen: razplamteti šovinistično mržnjo proti Jugoslaviji, izkoristiti Trst za izzivanje sporov med Jugoslavijo in Italijo, kar naj bi služilo v propagandne namene italijanski reakciji pri volitvah. Za vsem tem pa se skriva seveda dalekosežni cilj ameriških imperialistov, da izkoristijo Tržaško ozemlje kot bazo svoje imperialistične protidemokratske politike.

S tem, da je Jugoslavija tako odločno zavrnila obrekovalne note zapadnih sil, je najbolj odkrito pokazala, kdo je odgovoren za to, da Tržaško ozemlje še danes po tolikih mesecih mirovne pogodbe ne more zaživeti lastnega življenja in predstavlja tako kot je vsakokrat kadar se imperialistom zljubi, kumen spotike v mednarodnih odnosih in oviro za ureditev demokratičnega mira v tem delu Evrope.

mihi italijansko reakcijo pri volitvah.

General Aleksandrov, poveljnik sovjetskega letalstva v Berlinu, je preučil vzroke letalske nezgode, ki se je pred kratkim pripetila v Berlinu. V svojem poročilu, objavljenem v listu »Taegliche Rundschau«, navaja, da je znani sovjetski letalski častnik ravno poskušal letalo tipa »Jaka«, ko mu je prišlo v nasprotni smeri iz oblakov angleško letalo in treščilo v sovjetsko letalo, kateremu je takoj uničilo krmilo. Zaradi udara sta se obe letali zrušili in pekopali pod seboj vse potnike in letače. Gen. Aleksandrov končno ugotavlja, da je angleško letalo prekršilo tudi letalske predpise.

Medtem je angleški gen. Robertson poslal maršalu Sokolovskemu posebno noto glede te nezgode.

Glede letalskega incidenta v Gatowu so Britanci po velikem hrupu, ki so ga dvignili, končno pristali na sovjetsko zahtevo za imenovanje preiskovalne komisije, sestavljene izključno iz britanskih in sovjetskih predstavnikov.

Istočasno pa je ameriški general Clay sklical k sebi vojaške predstavnike Anglije, Francije in Beneluxa ter jim poganil svoj načrt glede zasedbenega statusa zapadne Nemčije, ki ima namen ustanoviti posebno nemško državo v zapadni Nemčiji, ki naj bo jedro bodoče »velike Nemčije« v mejah Hitlerjeve Nemčije.

Ta načrt predvideva ustanovitev Tricenije z enotno vlado in vsenemškim državnim zborom v Frankfurtu. Po načrtu gen. Claya bodo države, ki so podpisale bruseljski pakt, nato pozvale zapadno Nemčijo, naj pristopi kot enakopravna članica k tej pogodbi. Pri tej priliki je gen. Clay podpisnikom bruseljskega pakta priporočal, naj nikar ne smatrajo Nemčije kot banjalovredne, ker mora biti Nemčija tudi v smislu Marshallovega načrta popolnoma enakopravna z njimi. Najbolj značilen in hkrati najbolj izzivalen del Clayevega načrta pa je določitev, da bodo v navedenem vsenemškem državnem zboru pri državnoposlanski mesta tudi za poslanca iz »svobodnih ozemelj«, ki so pripadla Poljski. Po poročilih agencije Telepress so za ta državni zbor rezervirani tudi poslanski mandati za sudetske Nemce.

Očitno je, da se hočejo Angloameričani poslužiti ustanovitve nove zapadne nemške države kot propagandnega sredstva, ki naj vpliva na Nemce v sovjetski zasedbeni coni, hkrati pa hoče podživiti nemške nacionalistične in revizionistične težnje. Na ta način hočejo prikriti gospodarski polom in socialne krivice, ki so jih povzročili Hitlerjevi in zapadne zasedbene oblasti.

Angloameriška 'hladna vojna' v Nemčiji

Po dozdevni sponiritviji v Berlinu je prišlo kmalu do novih napetosti, ki jih povzročajo angloameriška hladna vojna proti SZ. Ofenzivo so to pot začeli Angleži in izkoristili trčenje angleškega letala

ob sovjetsko nad Berlinom. Vsa ta umetno ustvarjena vojna politika ima namen opravičiti delitev Nemčije in podpiranje nemškega militarizma s strani Angloameričanov. Hkrati pa naj bi ti podvigli opogost

BERLIN JE RAZDELJEN NA STIRI ZASEDBENE SEKTORJE, KI SO OBDAJANI OKROG IN OKROG S SOVJETSKIM PODROČJEM. PREKO KATEREGA IMAJO SEKTORJI ZAPADNIH VELESIL DVE LETALSKI ZVEZI, ENO ZELEZNISKO (A) IN ENO CESTNO (B)

De Gasperijeve „demokratske“ predvolivne priprave

(Nadaljevanje s 1. strani.)

Nad vsem tem početjem italijanske reakcije pa lebdi duh Vatikana. Ni imel papež zaman veliki predvolivni govor, ki ga je podkrepil z besedami »kdor ni z mano, je proti meni«, medtem ko škofje vsak dan izdajajo »pastirska pisma«, v katerih groze z izobčenjem iz katoliške cerkve vsem, ki bi glasovali za Ljudsko fronto; prav tako ni zaman zaprežen v voz agitacije ves Italijanski kler od župnikov in kaplanov do patrov in redovnic. »Vatikanski trst« je dal iz svojih neizbranih kapitalov 3 milijarde lir na razpolago De Gasperijevi vladi in drugim strankam, ki se borijo proti Ljudski fronti.

Za ustvarjanje »primerne« predvolivne atmosfere pa so Wall Street, Vatikan in De Gasperi pripravili izzivanja proti Sovjetski zvezi in državam ljudske demokracije. Zato so uporabili zmago demokratičnih sil

CSR, kakor tudi poskusni balon, da naj bi Svobodno tržaško ozemlje pripadlo Italiji, pred dnevi pa so afere s tihotapsko ladjo »Lino« skuršali izrabiti kot izzivanje proti Jugoslaviji. Ladja »Lino« je pod krinko tovarjenja lončene posode vozila 400 zabojev pušk in 4000 zabojev druge municije. To tihotapstvo so ugotovili finančni organi v luci Molfetta. Italijanska časopisna agencija Ansa je takoj skovala vest, da je priplula ladja z Reke in da je na njej »neki znan jugoslovanski agitator«. Reakcionarni časopisi so že pripravili kričeče naslove proti Jugoslaviji, ko je sama agencija Ansa morala preklicati svoje izmišljotine in izjaviti, da se je Scelbova policija zmotila in da je ladja »Lino« priplula iz Trsta z orožjem angloameriškega izvora.

Proti nesramni agitaciji Vatikana in verskemu nasilju, dolarjem, ki

jih pošiljajo v Italijo ameriški monopoli, proti grožnjam De Gasperija in fašistov, da bodo zatrli voljo ljudstva z orožjem, proti nešteti incidentom, ki se dogajajo zadnje dni, proti izzivalni paradi 20.000 vojakov in policistov, ki so v nedeljo korakali po rimskih ulicah, proti predvolivnim govorom ameriškega veleposlanika Dunna, proti izzivanjem, ki jih uprizarja Italijanska vlada v odnosih do držav ljudske demokracije, pa postavlja Ljudska fronta Italije svoj lasen in stvarni program, ki je italijanskemu ljudstvu lahko umiliv in sprejemljiv: borba za svobodo, za mir, za kruh in delo, široke ljudske množice Italije vedo, da brez globokih socialnih in političnih sprememb ni mogoče pričakovati, da bi se Italija rešila sedanjih težav, v katere sta jo spravila De Gasperijeva vlada in ameriška »pomoč«.

Konec „srečne Arabije“

Eden izmed haditov, to je razlag mohamedanskih besed pravi, da je zmoglost jemenska. Vlada Jemena, imam Jehija, neposreden potomec preroka, je skušal ves čas svojega vladanja, polnih 50 let, stvarno dokazati točnost tega reka.

Ta mala država ob Rdečem morju se je že leta 1918, ko se je osvobodila od turškega jarma, zaprla sama vase in izolirala od ostalega sveta. Verjetno bi lahko naštel redke tuje, ki jih je doletela čast, da so smeli prestopiti jemenske meje. Če sploh lahko govorimo o kakih mejah pri polpuščavskem ozemlju, ki meri okrog 75.000 kv. km in ki je s treh strani obdano s prostiranimi puščavami.

Odnosi imama z inozemstvom so bili omejeni na najnujnejše vsakdanje potrebe: trgovinska pogodba z Italijo zaradi izmenjave blaga z najbližjimi italijanskimi kolonijami v Afriki, s Francijo zaradi bližnjega Džibutija in s Anglijo zaradi sosednjega Adena. Čeprav je Jemen član Arabske lige, ni hotel imeti diplomatskih odnosov niti z arabskimi državami.

Imam, ki je hkrati svetilniški kadib, in davčni upravnik, je upravljal deželo kot svoje osebno premoženje in je skrbel za točno izvajanje »šarije«, edinega zakona v državi.

»Šarija« je zakonodaja posneta po koranu, muslimanskem svetem pismu in jo priznava mednarodno haško razsodišče. Zato ni čudno, če je bil Jemen sprejet v OZN, ne da bi ukinit suženjstvo, ki ga dovoljuje »šarija«.

Kakor v vseh fevdalnih državah, so prozvajalna sredstva v Jemenu danes dosegla šele stopnjo obrtnišva: tovarn ta dežela ne pozna. To je naj-

PIKASTO PODROČJE IZKORISČAJO PETROLEJSKE DRUŽBE SPORAZUMNO, NA DRUGEM PODROČJU SO AMERISKE PETROLEJSKE KONCESIJE IN NA TRETJEM ANGLEŠKE

rodovitnejši predel Arabije in pridelava predvsem koruzo in kavo, ki je zaslovela po pristanišču Moki, od koder se izvažajo v svet. Toda k tem dobrinam je bolj pripomogla »Alahova volja«, kot pa primitivno obdelovanje zemlje po lenih in neukih Arabcih, ki štejejo 3 milijone duš. Zemlja ima namreč v rokah kopica veleposrestiteljskih magnatov, ki ni zainteresirana, da se podložniki seznanijo z napredkom, ki so ga dosegle druge države. Neznanje je za njih jamstvo, da se obrani stari socialni red. Hkrati pa v popolnoma zaprti državi niso prihajali nemiri in spletko, ki so pretresale druge dežele. Tako je še v 20. stoletju Jemen ohranil naziv »srečne Arabije«.

Enemu izmed redkih potnikov, ki mu je uspelo obiskati imamski dvor, je izjavil Jehija naslednje: »Moje ljudstvo in jaz živiva v bedi in rajši jeva travo, kot pa da bi odprla vrata dežele tujcu in mu dajala koncesije, čeprav bi tujeva prisotnost bila za nas dobičkonosna.«

In imam je držal besedo. Drug za drugim so Italijani, Nizozemci in Standard Oil zaman moledovali za petrolejske koncesije.

Najnovejša epizoda borbe med ameriškim petrolejskim družbam pa je popolnoma spremenila položaj v Jemenu.

Kartel tako imenovanih neodvisnih ameriških petrolejskih družb ZDA je že od lanskega poletja začel z neizprosno borbo proti vsemogočnemu petrolejskemu trustu Rockefellerja. Ze dogled na zemljevid nam pokaže, da skoraj ni kotička Arabije, ki bi se ne bil razdeljen med ameriško in angleško ter z njo povezano francosko pe-

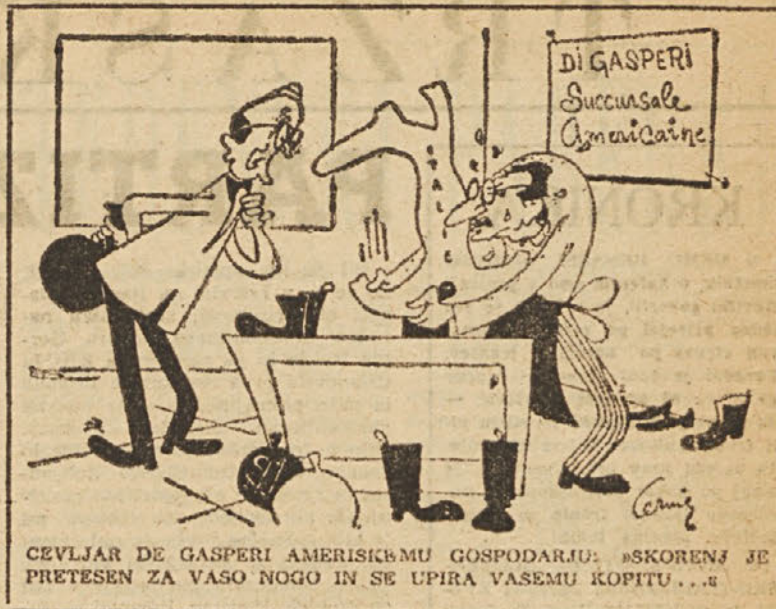
trolejsko skupino. Samo Jemen je ostal deviški. Zato so pa nenasične družbe tem bolj stegovale kremplje proti tej deželi, zlasti se zato, ker bi izkoriščanje obmorskega Jemena prirnilo dolgi in drag prevoz petroleja po cevovodih, ki jih sicer morajo organizirati iz notranjštine Arabije.

Ameriški petrolejski kartel je omrežil imamovega sina Ahmeda za časa njegovega bivanja v New Yorku, kjer je zastopal svojo državo pri OZN. Kartel se je ponudil za delo pri amodernizaciji Jemena kot protislugo za neomejeno izkoriščanje podzemeljskega bogastva. To pa nikakor ni bilo po godu imamu, ki je ponovno odbil ponudbo in z njo tudi »brezplačno« posojilo, ki so mu ga ponujale ZDA.

Toda pred vsiljivostjo družb so se majala tla pod nogami starega in bolehnega 80-letnega imama. Posebno se zato, ker se je »amerikaniziranemu« Abdulahu pridružil še najstarejši brat, »prestonolnaslednik« Ahmed. Bilo je torej samo vprašanje časa, ko bo Jemen padel kot zrela hruška v roke Američanom.

Toda to nikakor ni bilo vseč angleškim petrolejskim družbam, ki kontrolirajo vse ozemlje okrog malega Jemena. Prve dni februarja je stopil v akcijo stranka svetilnega Jemena na čelu s tretjim imamovim sinom Ibrahimom, ki je živel v izgnanstvu v Adenu (angleško ozemlje). Imama so umorili, njegov zet el Vazir se je proglasil za naslednika, izbruhnila je državljanska vojna med Vazirjevimi pristaši in plemeni, ki so ostala zvesta princu Ahmedu. El Vazir je takoj proglasil, da bo etesno sodeloval z Veliko Britanijo, kar je bilo zanj usodno. Zapravil si je s tem naklonjenost vseh arabskih držav in tudi Anglija mu ni prišla na pomoč, ker se ji je zdela vsa zadeva preveč tvegana. Sami pristaši el Vazirja so ga po nekaj dneh odpora zapustili in pred tremi tedni je vkorakal princ Ahmed v jemensko prestolnico Sanao ter se proglasil za imama.

Danes je v Sanao vse mirno. Toda zadnji dogodki, ki so jih povzročile intrige petrolejskih družb, so prvič prinesle v Jemen odmeve inozemstva,

Skoci napoli odprta vrata so se vrnili v deželo propagandisti Arabske lige, razni copazovalci in posredniki. Iz zaprte fevdalne države se poraja »moderni« Jemen — lovišče petrolejskih trustov: kmalu bodo v pre-

sku zaropotali svedri, da polšeejo drugoeno tekočino, in dežela bo zadila po koka-koli. S tem je pa domovina kraljice Sabe izgubila svoj tradicionalni mir in pridevek »srečne Arabije«.

Mednarodna konferenca tiska obsodila vojnohujskaško propagando

Ze tri tedne zaseda v Ženevi mednarodna konferenca za svobodo tiska, kjer so skušali ameriški zastopniki kot verni tolmači svojih tiskovnih trustov, vsiliti svojo voljo, kar jim pa ni uspelo. Pred nekaj dnevi je namreč komite št 1 konference Združenih narodov za svobodo tiska in obveščanja soglasno sprejel tole resolucijo:

»Smatrajoc, da so dali narodi sveta z ustanovitvijo OZN stvarno obliko svojemu sklepu, da bodo zaščitili človeštvo pred vojnimi nesrečami in preprečili obnovo nacističnega, fašističnega ali kakršnega koli drugega napada;

»Smatrajoc dalje, da je pravičen in trden mir v znatnem delu odvisen od svobodnega obveščanja vseh narodov z resničnimi in poštenimi informacijami in z občutkom odgovornosti, s katerim išče vse osebe tiska in drugih obveščevalnih sredstev resnico ter ugotavlja dejstva;

»Smatrajoc končno, da so netočna poročila, netočna in napačno opisovane dejstev ter njihovo namerno slabo ter zlonamerno tolmačenje povzročili narodom napake in resno škodo pri njihovem dobrem medsebojnem razumevanju;

»se konferenca za svobodo obveščanja pridružuje resolucijam, sprejetim na drugem zasedanju generalne skupščine OZN glede propagande, ki ima namen podpirati ali

povzročati ogrožanje miru, kakor tudi glede razširjanja lažnih in klevetniških vesti.

Konferenca izjavlja, da je vsaka takšna propaganda v nasprotju s smotri Združenih narodov, ki so razloženi v ustanovni listini, in da predstavlja najvažnejši problem, ki zahteva takojšnje ukrepe. Konferenca slovesno obsodila propagando, ki izživa, ali pa skuša izživati, oziroma podpirati kakršno koli ogrožanje miru, kršitev miru, napade in vse lažne ter klevetniške vesti vseh organov obveščanja, bodisi vladnih, bodisi zasebnih ter ugotavlja, da lahko tako ravnanje samo poveča nerazumevanje ter nezaupanje med narodi sveta in spravi v nevarnost mir, ki je smotir Združenih narodov.

Konferenca odločno poziva vse osebe tiska in drugih sredstev za obveščanje v vseh državah sveta, kakor tudi osebe, ki odgovarjajo za njihovo delo, naj služijo interesom prijateljstva, razumevanja in miru ter izpolnjujejo svoje naloge točno, nepristransko in z občutkom polne odgovornosti.

Konferenca izraža svoje globoko prepričanje, da morejo samo tisti obveščevalni organi, ki lahko svobodno iščejo in širijo resnico, s čimer izpolnjujejo svojo odgovornost napram ljudstvu, prispevati k boju za pobjanje nacistične, faš-

istične ali kakršne koli druge napačne propagande. Zato priporoča konferenca za svobodo obveščanja, naj vse države sprejmejo na svojem področju ukrepe, ki jih bodo smatrale za primerne za izpolnitev te resolucije.

V komiteju so se ponovili poskusi ameriškega predstavnika, da bi že soglasno sprejeto resolucijo podkomiteja zopet oslabil. Toda tudi

Uporniki razbili panameriško konferenco

Na vseameriški konferenci v Bogoti je nastala zmeda. V Kolumbiji je namreč prišlo do neredov, ki so se spremenili v pravo vstajo, ki jo je organizirala liberalna stranka. Uporniki so vdrl tudi v dvorano, kjer je zasedala panameriška konferenca. Izgovor za vstajo je bil umor liberalnega voditelja Gaitana. Prišlo je do spopadov po vsem mestu in tudi danes položaj še ni razčiščen.

V vašingtonskih krogih so izrabili priliko in hočejo prikazati, da so vstajo organizirali komunisti in v istem smislu se je izrazil tudi kolumbijski predsednik Perez. Javno pa je, da gre tu za vse globlje

vzroke. Kakor je znano, je na konferenci v Bogoti prišlo do izrazite nasprotje med ameriškim in angleškim imperializmom. ZDA skušajo namreč s pomočjo te konference izločiti vpliv Nizozemske in Francije, posebno pa Anglije iz Latinske Amerike.

Iz tega se da sklepati, da ima tu prste vmes Anglija, ki vidi, da so njeni interesi v Latinski Ameriki vedno bolj ogroženi. Anglija niti na konferenci s pomočjo nekaterih manjših držav, ki niso še dočela zapadle vplivu ZDA, predložiti načrt, ki naj dokaže, da vseameriška konferenca ni kompetentna za sklepanje o kolonialnih posestih.

Med delegati vseameriške konference je medtem prišlo do nasprotujočega stališča in nekateri so se izrekli, naj bi se konferenca odločila. Argentina in Uruguay sta že odpoklicali svoji delegaciji. Posebno pa so zaskrbljeni v Washingtonu, ker se bojijo, da bo konferenca tako prisiljena predčasno zaključiti svoje delo, ne da bi ZDA dosegle, kar so nameravale. Liberalni elementi v Ameriki pripominjajo, da bi morala biti vstaja v Bogoti opozorilo nekaterim vladam, ki bi morale odpraviti v vsej Južni Ameriki vse ostanke socialnih krivic.

Sicer so po teh dogodkih sestavili novo koalicijsko vlado liberalcev in konservativcev. Kljub temu pa so proglasili obsedno stanje in vojaštvo je dobilo nalog, naj streva na vsakogar, ki ga dobi na ulici. Po še nepotrjenih vesteh je med boji bilo 600 mrtvih.

Predsednik Perez in vladni krogi pa so izrabili priliko ter obtožili Sovjetsko zvezo vmešavanja. Kakor svojčas Čile in Brazilija tako je sedaj kolumbijska vlada po ukazu svojih imperialističnih gospodarjev prekinila odnose s Sovjetsko zvezo. To je nov dokaz, da južnoameriške države druga za drugo popolnoma izgubljajo svojo neodvisnost in postajajo sužnje ameriškega imperializma, ki se pri zasledovanju svojih imperialističnih ciljev poslužuje Hitlerjevih metod.

Finska - trden člen v mirovni fronti

Pogodbe med Sovjetsko zvezo in republiko Finsko, ki je bila pred nekaj dnevi podpisana v Moskvi, niso pozdravili z velikim zadovoljstvom narodi obeh držav-pogodbenic, marveč tudi vsi poborniki miru v drugih državah.

Finski narod, ki so ga izdajalski »voditelji« v bližnji preteklosti dvakrat zapeljali v vojno pustolovščino, je po vojaškem polomu fašističnega režima, ki je povezal svojo usodo z usodo Hitlerjevskega roparskega pohoda proti Sovjetski zvezi, stopilo na pot demokratične preureditve državnega in družbenega življenja.

Toda takšno stanje na Finskem in demokratični razvoj skandinavske sosedne Sovjetske zveze ni šel v račun imperialističnim vojnim hujskačem. Nenehoma so skušali prišepetovati finskemu narodu, da so na njegovi strani in da je njegovo mesto v sklopu skandinavske zveze, ki naj bi delovala pod pokroviteljstvom in za koristi svetovne reakcije. V smislu tega »pokroviteljstva« so tudi ZDA sklenile poslati v Skandinavijo na »obisk« močne enote svoje vojne mornarice!

Ni nobena tajnost, da so nekatere sile izven meja finske republike prav v zadnjem času skušale zapeljati finski narod na pot sovraštva

do Sovjetske zveze, na pot, ki bi bila za Finsko — usodna.

Toda finsko ljudstvo ni pozabilo besed, ki jih je že l. 1917 generalnim Stalin spregovoril finskemu delovnemu ljudstvu: »Ako vam bo potrebna naša pomoč, vam jo bomo dali in bratsko vam bomo podali roko«. Teh besed se finski narod še dobro spominja, kakor je izjavil predsednik finske republike Paasikivi, ki je sprejel Stalinovo povabilo k sklenitvi pogodbe. Kot plod medsebojnega razumevanja je bila sklenjena pogodba, v kateri se Finska zavezuje, da bo v primeru kakršnega koli napada na svojo neodvisnost uporabila vse sile za obrambo, Sovjetska zveza pa se je obvezala, da bo Finsko priskočila na pomoč, ako bi bil finski narod v obrambi proti napadalcu prešibak.

S to pogodbo so se korenito izboljšali odnosi med Finsko in Sovjetsko zvezo z namenom, da se okrepí mir in varnost. Imperialistični svet, ki je pogajanja v Moskvi spremljal z »opominia« in »svarila« Finski, je doživel s to pogodbo močan udarec: porušene so nade, da bi finski narod in njegovo ozemlje uporabili kot odskočno desko proti Sovjetski zvezi.

Finska demokratična javnost je

pritrčila besedam predsednika republike Paasikivija in predsednika vlade Pekkala, da pogodba z ničemer ne ohranja suverenosti finske države, marveč da pomeni utrditev njene neodvisnosti. Tako piše »Vaapa Saana: »Proti poskusom reakcionarnih krogov, da preprečijo sklenitev pogodbe, je bilo svetožano zaključeno eno največjih dejanj finskega naroda pri delu, da si zagotovi svoj narodni obstanek.«

Finski narod, ki je prestal že hude preizkušnje, se danes zaveda, da samo prijateljstvo in dobri sosedni odnosi s Sovjetsko zvezo lahko zagotovijo in utrdijo njegovo narodno neodvisnost, samostojnost in državno suverenost. Samo na tak način lahko pričakuje finska republika miren in ploden razvoj svojega gospodarstva, političnega in kulturnega življenja.

S pogodbo, ki jo je sklenila s Finsko, je Sovjetska zveza znova dokazala, da v svoji zunanji politiki spoštuje samostojnost in državno suverenost narodov... Finska republika pa je dokazala, da odklanja vse »dobromišljene« nasvete imperialistov in da hoče voditi samostojno politiko, ki jo narekujejo interesi finskega ljudstva in interesi utrditve miru v Evropi.

TRŽAŠKO OZEMLJE

PARTIZANI - BORCI ZA MIR

KRONIKA

* MEMO BENASSI, gledališki umetnik, o katerem smo v prejšnji številki govorili, je v Trstu še ves teden prirejal po resnih predstavah cirkus po naročilu legašev. Povedal je tudi javno — čeprav ga nihče ni po tem spraševal — da ne pripada ljudski fronti in niti fronti kulture. S tem ni svoje ga ugleda prav nič povzdignil, še manj pa kakor koli oškodoval italijansko ljudsko fronto in fronto kulture. Manjka takih!

* ANTIFASISTICNI SLOVENSKO-ITALIJANSKI ZENSKI ZVEZI je poslalo tajništvo Svetovne federacije demokratičnih žena pismo, s katerim jo vabijo na mednarodno razstavo, ki jo bodo žene priredile junija meseca v Parizu.

* 274.640 VPISANIH PREBIVALCEV je bilo 29. februarja v Trstu.

* S POPRAVILOM LADJE BIANCAMANO, ki je v tržaški ladjedelnici, naj bi imeli precej dela tudi tržaški delavci. A po izjavi polkovnika Fodena nekemu zastopniku ES se zdi, da v Rimu niso preveč navdušeni ob tej misli.

* NEKE PLAKATE V TREH BARVAH so nalepili legaši, in sicer sredi mesta take, ki govore o Istri, nekoliko iz središča pa take, ki govore o demokratični Italiji. Ponekod so ti papirji strgani, nekje so pa neznanci prilepili znak demokratske fronte — zvezdo z Garibaldijevo glavo.

* PEKI STAVKAJO, ker pekovski mojstri odbijajo zahteve pekovskih delavcev.

* 106 MILLIONOV in še nekaj več so dobile razne katoliške organizacije od ameriške misije za pomoč inozemstvu. Tako sta se med seboj pogodila šef misije Stanley L. Sommer in pa škof Santin.

* MISTER SOMMER je odšel iz Trsta in pustil za svojega naslednika Georgea Gardnerja, kajti ameriška pomoč bo prihajala do junija 1949.

* DELAVSKA ZBORNICA iz Trsta se svetohlinsko pridružuje egorcenju demokratičnih množic v Italiji zaradi pobjev sindikalistov po fašistih. V Trstu so ji pa fašisti glavni zavezniki in podporniki.

* ZIVLJENJSKI STROSKI štiričlanske družine (zakonca in dva otroka) so se v primeri z 32.130,80 lire v februarju zvišali v marcu na 33.003 lire, torej so narasli za 872,20 lire. In industriji še govore o znižanju doklad.

* KAR S TANKOM sta se dva Angleža spo pomotiv zaletela v cono B. Kolikokrat je kak jugoslovanski tank prešel črto med conama, ko nekateri že tako radi govore o kršitvi meje z jugoslovanske strani.

* AGENCIJO ZA PODPIS profesorjev so uredili na tržaški univerzi. Brez koncesije, seveda. To pa zato, ker vsi profesorji niso iz Trsta in mnogi študenti, ki so v službah, niti točno ne vedo, kdaj ti profesorji prihajajo v Trst. Tako morajo nekateri študentje, če hočejo imeti podpisan vpis in frekvenco, plačati celo po 1000 lir za podpis. Vse v znamenju urejenih razmer!

* UKAZ STEV. 64, ki ureja vpisovanje v register stalnega prebivalstva, je v svojem drugem členu spremenjen in bo kot ukaz št. 222 stopil v veljavo z dnem objave v Uradnem listu.

* LETALONOSILKA «Triumph», ki ima 13.350 ton ter posadko 127 članikov in 984 mornarjev, je v spremstvu rusilca Cheviota (ta je majhen: samo 1710 ton in 187 ljudi) priplavala v Trst. Kako nam Angleži skrbje za razvedrilo v teh dolgočasnih dneh.

* PARNIK «VETTOR PISANIA» je pričel 8. t. m. redno službo med Trstom in Koprom. Iz Kopra odhaja ob (sončna ura): 5.45, 8.45, 14.15, 16.15, iz Trsta pa ob (legalna ura): 7.40, 12.30, 16.15 in 18.30.

Bil je lep aprilski dan 1. 1944, ko se je v Lokvici na Banjski planoti ob prisotnosti zastopnika narodno osvobodilnega odbora Gornje Italije in pa zastopnika KNOJa ustanovila prva italijanska brigada iz naše pokrajine, in sicer udarna garibaldijska brigada «Trieste». Bilo je to v času, ko se je odločalo tudi o usodi tukajšnjega italijanskega ljudstva: ali fašistično zasužnjenje ali svoboda. Za svobodo pa je bila potrebna borba in nato zmaga. Takrat so bili tržaški borci ob strani slovenskih partizanov v boj za svobodo ljudstva. Zmagali so, fašizem je bil poražen.

V nedeljo se je za proslavo te obletnice zbralo na Montebello poleg preostalih garibaldincev in partizanov preko 50.000 ljudi. Prireditelj se je pričel z enominutnim molkom v spomin padlih. Tovariš Gasperini, ki je bil politični komisar IV. bataljona tržaške brigade, je imel približno tale govor:

«Vojaški upravi se je zdelo v redu, da ni dovolila nam partizanom da bi imeli svoj shod v sredini mesta. Kakor da bi bili okuženi, nas hoče zadržati na periferiji, a istočasno imajo fašisti proste roke, da lahko ubijajo delavce po tržaških ulicah. Vojaška uprava je že prej sistematično odbijala naše prošnje za dodelitev kake dvorane za naš kongres; dvorane so namreč za tržaške neofašistične in sovinstične krožke, ne pa za nas partizane.

Te dni ste slišali zgodbe o osvoboditvi Trsta. Polkovnik Fonda Savio je dejal, da je Trst osvobodilo 11 fantastičnih brigad. Ni da bi o tem mnogo govorili, vprašali bi le polkovnika Fonda, kje je bil takrat, ko smo se mi borili v gozdovih. Sedaj skuša braniti guardio civico, X Mas, republikine itd. Skuša zagovarjati tisto guardio civico, ki je skoraj na predvečer osvoboditve izročila esesovskim morilecem mučenike iz ul. M. d'Azeglio.

Proti partizanskemu in demokratskemu gibanju si izmišljajo v zadnjem času celo vrsto provokacij. Tako se je dovolilo, da so na sprevod partizanov fašisti streljali in metali bombe. Za politiko, ki je kriva prelivanja krvi ljudstva, smatramo za odgovorno Vojaško upravo. Te dni so ubili tov. Planinška v središču mesta. Če bi kdor koli od nas raztresel listke z napisi, ki bi proslavljali mir, bi se v trenutku našli policaji, ki bi nas aretirali. Kadar pa fašistične bande pretepa in ubijajo, tedaj civilne policije nikoli ni. Ali ni to dejansko podpiranje fašizma? S takimi provokacijami hočejo ločiti ljudstvo od svojih partizanov. Hlapci imperializma pa se partizanov boje, ker so videli, kaj zmoremo; poskusili so to na lastnih ramenih.

EkspONENTI svetovnega imperia- lizma bi hoteli «dati» Trst Italiji; v resnici jim pa gre pri tem le za nove incidente. Vendar poteče mnogo časa med ustvaritvijo vojne psihoze in med vojnim konfliktom. Lahko kriče o vojni ameriški imperialisti, toda vojne ne bo, ker je ljudstvo noče in ker stoji na braniku miru Sovjetska zveza in demokratske sile vsega sveta. Mi smo za mir; zaradi tega hočemo, da o Trstu odločata samo Jugoslavija in Italija brez vmešavanja kakor druge države. Tržaški problem je v tem, da se preskrbi delo in življenje naši industriji, da se odpravi brezposelnost in da se spoštuje mirovna pogodba. Predvsem pa v tem, da se izroči javna uprava tistim, ki so se najbolj odlikovali v borbi za mir, tistim, ki bodo lahko zagotovili mir in delo vsemu prebivalstvu, to se pravi, najboljšim sinovom ljudstva, ki bodo na demokratski način izvoljeni.

Sovinstični krogi, ki pripravljajo za te dni razne provokacije, naj bi se nekoliko zamislili, pomislili naj bi na naše sile, na učinkovitost demokratičnih sil.

Proti vsakršnemu ogrožanju miru pozivajo partizani, ki so trpeli in videli, kako so mnogi tovariši padli za ta ideal, vse prebivalstvo, da se oklene demokratskih organizacij v obrambo največje pridobitve: miru.

POGLED NA MNOŽICO NA HIPODROMU MONTEBELLO OB PRILIKI PROSLAVE ČETRTE OBLETNICE PARTIZANSKE BRIGADE «TRIESTE». V OSPREDJU PRED TRIBUNO SO ČLANI BRIGADE Z BRIGADNIM PRAPOROM.

GORIŠKI SLOVENC

V tem času Gorica sama na sebi človeka vabi s svojim nežnim zelenjem, s svojim cvetjem in z Brdi, ki so en sam črešnjev cvet. Človeka pa zamika, da bi stopil pogledat v Gorico, kaj delajo tamkajšnji Slovenci in kako se jim godi prav v teh razburkanih dneh predvolivne borbe.

Dasi vse doslej kljub mejli med Tržaškim ozemljem in Italijo ni bilo za prehod nikakih težav, je vendar človeka odvrčala misel, da je onstran bloka druga država. Da, na cesti proti Tržiču so onstran Stivana napravili blok. Zgradili so še en erokavo ceste, vmes so postavili paviljon, naokrog pa so zasajena drevesa, ki naj bi hitro zrastle in preskrbela za senco. Po eni strani paviljona zavijejo vozila, ki so prišla iz Trsta, po drugi pa tista, ki gredo proti Trstu. Pregled na obeh blokih je končan še dovolj hitro. Se malo vožnje in v Tržiču smo. Človeku pade takoj v oči obilica plakatov, ki prekrivajo zidovje vse do prvega nadstropja. Mnogi teh plakatov pritegnejo pozornost človeka s svojo neokusnostjo. Kakor da ga je sram sredi take navlake, se plakat italijanske demokratske fronte silno odraža po svoji resnosti, pa tudi po estetičnosti. Brez nepotrebnega besedičenja, so na njem vtisnjene samo tri odločne besede: mir, neodvisnost, delo. Če bi se moglo po množini plakatov sklepati na izid, bi moral v Tržiču zmagati Saragat. Zdi se, da se je De Gasperi odločil, da zmanjša tu pa tam svojo propagando in tako pomaga do večje veljave svojim zaveznikom. In Saragat s svojim «socializmom» bo v industrijskem centru gotovo več dosegel, kot pa kje drugje. Tako bržkone misli De Gasperi, a osebnajši april bo pokazal, v koliko so bile vse te manipulacije koristne in uspešne. Za Tržič je gotovo to, da je veliko število delavcev odšlo drugam, kjer je več dela in je še tudi za dlje časa zagotovljeno. Namesto teh delavcev pa se je priteplo veliko število puštolovcev iz Istre. Tako kaže Tržič svojo pokvarjeno sliko. V manjših

«DEMOKRATICA FRONTA SLOVENCEV V ITALIJI» IMA V STANBREZU V VSAKEM SLOVENCU ZVESTEGA CLANA.

krajih po poti so plakati demokratske fronte.

Sobota je. Ali ni ta dan zlasti v manjših mestih opazna večja živahnost?

V Gorici pa je vse tako mirno. Po glavnem Korzu je nekoliko ljudi, ostale ulice so pa prazne. Nepoučenega prouči tisti, ki pozna Gorico od prej: Nekoč je bilo vse drugače; sedaj je tako mrtvo, odkar smo z «ma-drepatrio» in odrezani od zaledja. Nekateri izložbe so že kar zaprašene, saj se ne izplača mnogo menjavati. «Včasih sem prodal po pet parov čevljev na dan», pripoveduje trgovec, «sedaj jih prodam pet parov na mesec».

Vendar postaja te dni v Gorici od časa do časa živahno. Vrstijo se namreč politični shodi vseh strank. Na te shode prihajajo na kamionih in avtobusih celo tolpe iz Trsta. V nedeljo so bili n. pr. trije shodi. Za nacionalni blok — to je za nekaj senilnih liberalov in za kvalunqviste — je govoril dr. Blessi, oziroma kot se sedaj imenuje: Blessi. Med drugim je dejal glede na slovensko narodno manjšino, da sicer on ni takšen kot so bili fašisti, vendar pa misli, da kdor se poteguje za slovenske narodne pravice, je kriminalce. In gotovo bi tak Blessi mislil, da se mu godi strašna krivica, če bi moral on nekega dne stati pred sodiščem kot kriminalce, kajti po taki izjavi ta pokvarjenec ni drugega kot kriminalce.

Demokristjanska stranka je poslala v Gorico težak kaliber, glavnega tajnika stranke in desno roko De Gasperija, dr. Piccionija. Ta je o vprašanju Slovencev govoril nekoliko drugače in razkril je, da so se nekaj dogovarjali s slovensko dolarsko zvezo, zato da bi Slovenci volili demokristjane. Govoril je nekaj o tem, kako bo Italija pokazala pred svetom, da zna spoštovati pravice narodnih manjšin. To je seveda govoril predstavnik tiste vlade, ki dopušča popoln razmah fašizma in jih celo v obilni meri podpira, samo da se s terorističnimi akcijami zaletavajo v italijansko demo-

kratsko fronto, ki je edina konkretno dokazala, da je sposobna manjšinsko vprašanje reševati, ko je na svojo listo sprejela slovenskega kandidata.

Naši bratje onstran meje se bodo zgrozili ob vesti, da je 11. aprila 1948, za časa vlade De Gasperija, Saragata in Pacciardija, v Gorici, ob sami jugoslovanski meji govoril eden izmed najhujših vojnih zločincev, čigar zločini v Jugoslaviji še sto let ne bodo pozabljeni: general Pirzio Brololi! Govoril je na shodu MSI (Movimento sociale italiano); po domače se jim pravi fašisti. Ljudje najprej niso vedeli, kaj misli, ko je svoj govor pričel z besedami: «Komandant divizije «Krn» v Vidnu, komandant tržaškega armadnega zbora.» Najbrž se je s tem predstavil. A kaj je bil med vojno, pa ta pes ni povedal. Nič ni govoril o tem, kako je poveljeval v Crni gori — ne v bitkah, temveč pri izdajanju zločinskih odlokov, ki so pripeljali smrt jugoslovanskim ljudem. In ne le da takega človeka De Gasperi ne izroči kot vojnega zločinca Jugoslaviji, ki ga je že bog zna kdaj zahčeval, temveč ga še celo pusti, da pride na mejo izzivat. Kako nepotrebna so po vsem tem kaka De Gasperijeva ali Piccionijeva zagotovila. Zlasti še, če pomislimo, da je za Pirzio Brololijem govoril še Nino Del Totti, avtor znane izjave o «plemenu, ki se poslužuje nerazumljivega lajanja», (kar naj bi bila oznaka za Slovence).

Ves dan bi potreboval, da bi prečital vse, kar so na plakate napisale vse stranke. Ze pri bežnem pogledu pa je opazna velika neresničnost, ki jih večino preveva. Demokristjanski plakati se v volivne namene poslužujejo v glavnem ameriške pomoči — tudi na plakatih. Vse je ameriško: mleko, kava, «pasta asciutta», obleka, srajca, cigarete, denar. Malo preudaren Italijan se mora nujno vprašati: «Vraga, kaj pa naše tovarne in naše delo. In še nekaj lahko vsakdo opazi: demokristjani ne napadajo MSI, nacionalnega bloka in drugih strank; pa tudi MSI in nacionalni blok se niti med sabo ne sramotita in ne napadata de-

Dr. LAMBERT MERMOLJA

VSI IN VSE ZA I. MAJ - VSI IN VSE ZA I. MAJ - VSI IN VSE ZA I. MAJ

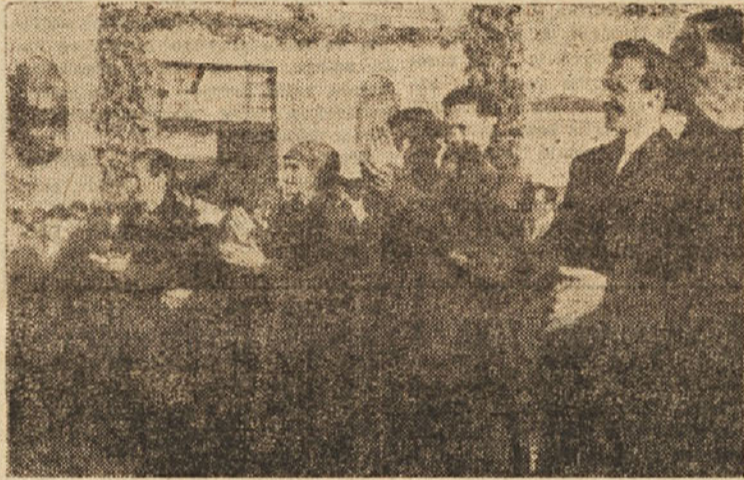
VSI IN VSE ZA I. MAJ - VSI IN VSE ZA I. MAJ - VSI IN VSE ZA I. MAJ

OSVOJILI SO PREHODNO ZASTAVICO

VSI IN VSE ZA I. MAJ - VSI IN VSE ZA I. MAJ - VSI IN VSE ZA I. MAJ

BODO VOLILI ZA FRONTO

STANDRESKI VASČANI ODOBRAVAJO GOVOR SLOVENSKEGA KANDIDATA NA LISTI DEMOKRATICNE FRONTE.

mokristjanov. Pač pa vsi skupaj napadajo demokratsko fronto. V njej vidijo vsi svojega najhujšega in edinega sovražnika, ki ga je treba na vsak način uničiti. «Treba je zmagati, naj stane, kolikor hoče,» to je ena izmed De Gasperijevih fraz, ki je sto in stokrat odlišna na letakah.

Saragatovi «socialisti» zartjujejo na plakatih, da je socializem (oni mislijo svojega) ureditvenje Kristusovih nauk, in na te limanice skušajo ujeti kakega kalina med katoliškim delavstvom. Med katero vrsto ljudi si fašistični MSI obeta uspehov, kažejo veliki plakati z naslovom «Esuli giuliani» in «Donne giuliane».

Izven Gorice je vse drugače. «Sem kaj si ne upajo priti,» pripovedujejo v Standrežu. In ni jih niti drugod po kraških vascah, in po briških gričih. Ne, goriški Slovence prav za prav ni treba kake posebne propagande za demokratsko fronto, saj je jasno, da bodo volili tisto listo, ki ima tudi slovenskega kandidata in to je samo lista italijanske demokratske fronte, ki je na listo kandidatov za volilno cono Gorica-Videm-Belluno sprejela tudi Slovence dr. Lamberta Mermoljo. Zakaj niso demokristjani sprejeli na svojo listo dr. Sfiligoja, da bi on zastopal Slovence. Saj Sfiligoj bi gotovo tako ponudbo neznansko rad sprejel.

Volitve za Slovence niso nepomembne. Ako bi stali ob strani, bi si pripravili pravico sploh kaj zahtevati. Svojega glasu pa Slovence ne smejo dati stranki, ki je na vladi in ki poleg ogromne škode italijanskemu ljudstvu škodi še zlasti Slovincem. Ni dovolj nekaj lepih besed, ko pa praksa dokazuje prav nasprotno: De Gasperijeva vlada ni storila za Slovence še ničesar. Za Slovensko Benečijo in njene šole (ki bi jih morala ustanoviti), se ne zmenj; ni ji mar povračilo v septembrskih pogromih napravljene škode; o Ljudskem domu ni slišati, niti o dvojezičnosti in niti o vzpostavitvi slovenskih občin.

Fašistični škof Margotti in njegovi privrženci si krepko prizadevajo, da

bi ljudstvo zbegali. Kdor bo volil za demokratsko fronto, ima smrtni greh! Ta ali ona ženca je mislila, da je to ne bo prizadelo, češ saj ne bom šla volit, a prišel je drugi strog ukaz: moraš iti volit, sicer si spet nakopješ — smrtni greh!

No, tam v Oslavju je dejala neka tovarišica: «Lahko mi pove, da pridem stokrat v pekel, naredila bom vendar, kakor bom jaz hotela.» Vsem pobožnim dušam, ki bodo v nedeljo preveč zaposlene z volitvami, pa je Margotti že v naprej opravičil izostanek od maše. Borba proti ljudski fronti je končno bolj važna kot maša. Le-ta namreč ne more rešiti kapitalističnih pozicij, ki jih fronta ogroža. Razen redkih izjem se je ves cerkveni aparat postavil v službo ameriškega kapitalizma. Tako dosledno zavzemanje stališča, ki je nasprotno ljudskim koristim, bo samo razkrinkalo razne škofo in kardinale kot plačane agente v borbi proti ljudstvu. Ni ljudstvo tisto, čigar krivda bo, če bodo ti ljudje ostali pastirji brez črede.

Slovenska Benečija doživlja težke čase. Revščina meji že na popolno stradanje, a vlada se za te ljudi ne zmeni. Marsikdo je postal že popolnoma apatičen zaradi težkega življenja. Na ljudstvo se izvaja hud raznarodovalni pritisk. Namesto da bi vlada ustanovila po vaseh Benečije slovenske šole, pa dovoljuje nemoteno gibanje oboroženih tolp tako imenovanih trikoloristov, ki strahujejo prebivalstvo. Na njihovo pobudo so tudi nekateri župani iz Benečije izjavili, da slovenske šole niso potrebne. Trikoloristične bande so glavno orodje De Gasperija in Scelbe v teh pokrajinah. Oborožene so in vrše lahko tudi policijske preiskave. Razumljivo je, da torč ne bosta proti trikoloristom podvzela ničesar ne De Gasperi in ne njegov notranji minister.

Od Vidma navzgor se čedalje bolj približuje hribom. Pot zavije v dolino Tagliamenta, pelje vstric železnice in reke, ki je pa v široki prodnati strugi skoraj ni opaziti. V ozadju se dvigajo visoki, zasneženi vrhovi v bleščeči belini. Do Rezjute in potem na desno ob Beli — to je danes edini dostop iz Gorice v Rezijo. Nekoč so hodili Rezijani po svetu kot brusarji (brusarji, žaljfarji). Tja proti Kobaridu in Bovcu, pa vse do Postojne jih je vodila pot, ki jim jo je sedaj meja zaprla. Sli bi v Furlanijo, a kaj, ko pa je tam že gosta drugih ljudi. Tako je v Reziji okrog 800 brezposelnih. Hudo jim je, da niso prišli pod Jugoslavijo in mnogi govore o tem, kako bi se z družico preselili tjakaj. Njihova deželica pod Kaninom jim daje komaj nekaj paše, kakor drvo in nekoliko sadja. Tudi moški nosijo ob suhem vremenu copate; pravijo, da se prijetno hodi po kamnu. Njihova rezijanščina še živi. Če dobro vlečeš na ušesa, boš marsikaj ujel in razumel. Stara učiteljica, ki je prišla iz Sv. Petra v Benečiji in je prej poznala beneški dialekt, pravi, da se je rezijanščine naučila v 15 dneh. «Ko so mi ukazali »Zadajte dure!« si nisem mogla misliti, kaj naj bi to pomenilo. Mi namreč pravimo »vrata« in ne »dure«, torej »zaprite vrata«. In tukaj pravijo n. pr. dem (dim), mi pa pravimo kadiš.»

Kakor po Benečiji, imajo tudi v Reziji hudo nadlego trikoloristov. Svobodno počno, kar hočejo, saj so dobili orožje kar od karabinerjev. Prejšnji petek so n. pr. napravili preiskavo v elektrarni pod Njivo. Iskali so orožje. Ljudem groze, da bodo po njihovi zmagi morali avsi komunisti oditi v Rusijo.»

Nekdanji borci iz narodne osvobodilne borbe se morajo pred temi zlikovci ponoči skrivati. In zdi se ti kot v filmu z »Divjega zapada«, ko pride v pivnico gost in te pozdravi, ko pravkar odhajaš, z »zdravo tovariš«, a potem ti povedo, da je bil to zloglasni Ricardo, vodja trikoloristov. Tudi Rezijani bodo volili demokratsko fronto in slovenskega kandidata dr. Lamberta Mermoljo — kakor Benečani in Goričani. Te volitve so preizkusni kamen demokracije in za Slovence istočasno tudi slovenstva. Kdor bo volil demokratsko, bo volil obenem pravilno kot Slovenec. To pomeni, da bo pravi Slovenec nujno volil demokratsko fronto. Za Slovence pri teh volitvah ni izbire. Vsak oddan glas za kako listo, ki ne bo lista demokratske fronte, pomeni podlo zatajitev svojega rodu. Tu ne more biti nikakega slepomiselnja: kdor bo oddal svoj glas drugam, bo pomagal izvoliti človeka, ki bo mogoče že jutri izlival svoj žolč nad slovenstvom.

Goriški, beneški, rezijanski Slovenci! Vsi na volišče, vsi za fronto, za slovenskega kandidata dr. Lamberta Mermoljo!

TEDENSKI PABERKI

Karabinerji gredo

Italijanske volitve so pred vrati. Hrupa je za to dovolj. Da bi ga bilo še več, so zavezništva ponudili italijanskim volivcem Trst, če bodo glasovali za De Gasperija. Bil je to navaden volilni trik. Tržaški »Giuntovci« pa so nalyvo mislili, da gre za res in so videli in vedeli že mnogo več kot sam bog oče Truman in njegov prerok Vittorio Furlani. Videli so namreč italijanske karabinerje že v Trstu. Nič za to, če je milanski »Corriere d'informazione« napisal, da pridejo šele 11. t. m. v Trst. Naši Giuntovci so jih videli že na trgu Unita, sami sebe pa so gledali, kako z zaviranimi rokavi razbijajo sedeže demokratičnih ustanov, krožkov itd.

Iz takih pobožnih sanj jih je zbudil general Airey, ko je nekako povedal, da bodo Angloamerikanci vendar še ostali v Trstu in da se ni nič kaj nadejati karabinerjev. Sovjetska zveza kljub ponižni prošnji zapadnih zavezniškova noče nič slišati o kakem posojanju Trsta De Gasperiju za volilno propagando.

Pri tržaških prodajalcih listov pa kljub vsemu temu še vedo visi rdeče obrobljen članec »Corriere d'informazione«, ki napoveduje za 16. t. m. italijanske karabinerje. Pred njim se tu pa tam ustavi kakšen krvi željni smladenica in si ubija svojo prazno glavo: pa kaj nas imajo res za norca?

Kaj položi dar. dolarju na oltar

Vse kaže, da bo v Italiji lahko zmagal De Gasperi samo še z največjimi goljutijami in oboroženim terorjem. Ljudska fronta je namreč vsak dan močnejša in strah pretresa kosti marsikateremu demokristjanu in vsej fašistični drhali, ki se ji pod italijanskim soncem tako dobro godi.

De Gasperijev ameriški stric je mobiliziral v Italiji in izven nje vse, kar leže in gre od papeža in drugih bogaboječih mož pa do takih banditov, ki po Siciliji in drugod mečejo bombe na pristase Ljudske fronte. V stiski pride namreč vse prav: božja beseda in bomba. Vsi ti prispevajo po svojih močeh k zmagi ameriškega strica. Tržaški Giuntovci pa so rekli: Tam kjer je papež, tam so bombaši, tam homo tudi mi. In so začeli pobirati podpise za moralno pomoč De Gasperiju. Na več krajih so pripravili mize, papirje in peresa in čakali. Taka past je bila tudi na Akvedotu, tam, kjer so gnezda zelenih mladeničev. In čudno: Ves dan se je valila reka ljudi po Akvedotu in le tu in tam je kakšen kapnil k mizi, nekaj naredil

in se naglo pridružil valeči se reki. Pač pa so se okrog mize gnetli otroci in se na vse grlo zabavali. Zelo všeč jim je morala biti ta zabava.

Kljub vsemu je tržaškemu radiu uspelo do večera nabrati okrog 80.000 podpisov, katere je potem zaporedoma poslal v madrepatrio.

Zdaj nastaja težak računski problem: kolikokrat se je moral podpisati vsak od tistih otrok, ki so gnetli okrog mize, da so lahko vsega skupaj našli 80.000 čačk.

Nič ni tako skrivito. da ne bi bilo očito

Na Tržaškem ozemlju je šta že skoraj v pozabo tista Slovenska demokratska zveza. Slovence so ji namreč pokazali hrbet. Ne tako nekatere veselite, oziroma njih špijonij in vohuni, ki so stopili s to zvezo v kupčije mednarodnega značaja. Da so tam notri prekupčevalci take sorte, ni za nas nič novega, vendar smo si mislili: Saj bo prej ali slej prišlo vse na dan. Noben zločin namreč ne ostane večno prikrit, čeprav ga branijo sicer odlični advokati.

V Sloveniji so odkrili organizirano špijonsko mrežo, polovili glavne vohune in jih postavili pred sodišče. Te dni se vrši v Ljubljani proti njim razprava.

V dobro informiranih tržaških krogih (tam okrog kavarne Fabris) pravijo, da nekaterim ljudem ta proces ne pusti spati, da jim lomi živce in kljuje vest. In veste kakaj? Zato ker ljubljanski proces brez usmiljenja trga raz »demokratsko zvezou krinko, pod katero ostaja čisto navadna vohunska zveza. Obtožnica pravi namreč tako: »Pri svojem špijonskem in terorističnem delu so se obtoženi naslanjali na tako imenovano Slovensko demokratsko zvezo v Gorici in Trstu ter njene vodilne člane dr. Kacina, dr. Toljha, Kemperla in druge, ki so tej špijonski organizaciji vzdrževali kanale med šefi tujih špijonskih služb v Gorici in Trstu ter pomagali organizirati oborožene tolpe. Nadalje so se obtoženi opirali na vojne zločince v taborišču Senegaglia v Italiji ter na višje oficirje italijanskih demokristjanskih oboroženih enot, s katerimi so se preko predstavnikov slovenske demokratske zveze v Gorici sestajali v Vidmu, Gorici in na Stari goši.

Koliko ljudi v Trstu bo veselih, če slučajno ne bodo na tem procesu imenovani? Biti na čelu vohunov proti jugoslovanski državi pomeni že nekaj več kot biti samo na čelu stranke, ki ne odobrava politične linije OF ali SIAU. Ali se vam ne zdi?

Pomlad v Portorožu

V preteklih dneh sta obhajala šestdesetletnico rojstva dva zaslužna primorska rojaka, tov. Janko Furlan in tov. Srečko Kumar. Oba, prvi kot učitelj, vzgojitelj in zadrugar, drugi kot pevovodja in godbenik sta vse svoje življenje posvetila službi ljudstvu, delila z njim težke čase fašistične okupacije, osvobodilne borbe in se

danes borita za dosego onih ciljev, katerim sta tako posvetila svoje plodono življenje. Obema jubilantom, še posebno pa tov. Janku Furlanu, našemu zvestemu sođelavcu, želimo, da bi srečno dočakala na Tržaškem ozemlju v svobodi sadove svojega dela.

KRONIKA IZ JUGOSLAVIJE

* ZA II. KONGRES OF se povsod vrše priprave, ki se izražajo v živahnem tekmovanju posameznih organizacij OF.

* SANITARNE NAPRAVE, umivalniki in razne školjke ter druge naprave iz šamota so že začeli izdelovati doma, in sicer v hrvaški tovarni »Zagorkas«. S tem se bo pospešila oprema stanovanj, hotelov itd.

* NAGRADNO TEKMOVANJE za izdelavo idejnih osnutkov sodobnega pisarniškega pohištva je razpisala glavna direkcija lesne industrije LRS. Nagrade znašajo: 20 tisoč, 15 tisoč in 10 tisoč dinarjev.

* ZELEZNISKO PROGO v dolžini 27 km od Bijeline do Bosuta so pričeli graditi. Proga bo vezala skrajno severovzhodno področje Bosne med Savo in Drino, tako imenovano Semberijo, s Sremom in ostalim železniškim omrežjem.

* JEVTATIJE KARAMATIJEVIC, pravoslavni prota, polkovnik Jugoslovanske armade, nosilec visokih odlikovanj in bivši član AVNOJA, je umrl. Njemu so sledili v času borbe mnogi duhovniki, ki so v proti Karamatijeviču videli vzgled, kako mora pravi duhovnik služiti narodu.

* SESTOLETNIKO Karlove praške univerze so proslavili tudi v Jugoslaviji. V Beogradu so se proslave udeležili člani vlade, govorili pa Dmitar Vlahov, predsednik Srpske akademije nauka dr. Aleksander Belić in univ. prof. Radovan Lalić.

* MED CASTNIMI DOKTORJI Karlove univerze so tudi Jugoslovani dr. Stevan Jakovljevič, rektor univerze v Beogradu, dr. B. Milojevič, univ. prof. v Beogradu, dr. Kostrenčić, univ. prof. v Zagrebu in dr. France Grivec, univ. prof. v Ljubljani.

* NOVE POSTNE VAGONE so prvič izdelali v Jugoslaviji, in sicer iz izključno domačega materiala. V vagonih bo imelo poštne osebje vse udobnosti, s čimer se bo olajšala sicer zelo težavna služba.

* BANKOVCI PO 100 DINARJEV izdaje DFJ izgube s 30. aprila veljavo; bankovce zamenjuje Narodna banka za stodinarske bankovce izdaje Narodne banke FLRJ.

* PROTI KOLORADSKEMU HROSCU, škodljivcu krompirja, se bo izvedla sistematična akcija, ki se bo pričela 20. aprila.

* ZALOZBA »MLADINSKA KNJIGA« je razpisala nagradno tekmovanje za krajša odrska dela za mladinske in pionirske odre.

* MATIJA MALEZIC je izvoljen za novega predsednika izvršilnega odbora MLO Ljubljane; podpredsedniki so Franc Sitar, dr. Helij Modic in Joško Gorjanc, tajnik pa Leon Kovačič.

* NA PROGO SEZANA-DUTOVLJE so prispele tri mladinske delovne brigade, sestavljene iz mladincev iz vseh krajev Slovenije.

* TURISTIČNI DAN bo v Sloveniji 25. aprila. Preko tiska, radia in kina se bo delovni človek seznanil z možnostmi, ki mu jih nudi nova država za oddih in okrevanje.

* DOLENJA VAS V POSTOJNSKEM OKRAJU se je obvezala, da bo dokončala svoj zadrugi dom do 1. maja.

* OB TRETJI OBLETNICI prijateljske pogodbe med SZ in FLRJ je maršal Tito poslal generalisimu Stalinu brzojavko, v Beogradu pa je bila ob tej priliki slovesna prireditve Društva za kulturno sodelovanje Jugoslavije s Sovjetsko zvezo.

* LAJOS DYNIES, predsednik madžarske vlade, se je ustavil v Zagrebu na povratku iz Dubrovnika, kjer je prebil deset dni odidha.

PRED TURISTIČNO sezono v Jugoslaviji

Jugoslavija ima mnogo prekrasnih turističnih krajev, ki so že od nekdaj privabljali leto za leto številne domače in inozemske turiste. Pred vojno so veljali za najlepše in najbolj obiskane kraje vzdolž dalmatinske obale, Plitvička in makedonska jezera ter gorati predeli Slovenije. Po vojni pa je Jugoslavija z osvoboditvijo Primorske in Istre dobila celo vrsto novih prekrasnih turističnih krajev, med katerimi je prav gotovo na prvem mestu Opatija, potem Postojnska jama in mesteca istrske obale.

Nova Jugoslavija je v načrt svoje petletke vključila tudi turistično gospodarstvo in je za razvoj turizma odredila veliko vsoto v državnem proračunu.

Kljub temu da so po večini vsi turistični kraji utrpeli v dobi okupacije občutno škodo, se ta danes skoraj nikjer več ne pozna. Letos pa bodo v tem pogledu še bolj napredovali predvsem kar se tiče prehrane in prenočišč v turističnih krajih.

Letovišča v novi Jugoslaviji so odprta vsemu delovnemu ljudstvu, da najde v njih oddiha po delu. Enako so letovišča odprta vsem inozemskim gostom, da pridejo spoznavat lepote naše domovine in se seznanjajo z novim življenjem v njej.

Istrska obala spada med najbolj obiskane južnoslovanske turistične kraje. Njena prirodna lepota, ugodna klima, lepa mesteca z modernimi hoteli privlačujejo vsako leto veliko število gostov. Opatija, Volosko, Lovran, Mošćeniška Draga in ostala mestala so središča. Najbolj obiskana med vsemi je Opatija, krasno urejeno mesto z bujnimi parki, modernimi hoteli in prenočišči.

Priprave za poletno sezono so v polnem razvoju. Čeprav je Opatijo obiskalo večje število gostov okrog novega leta ob kulturno umetniškem festivalu in še prej, ko so prišle večje grupe gostov iz Madžarske in Zagreba, se sezona še ni začela. Ve-

liko število hotelov je trenutno še zaprtih, v njih pa se vrše priprave tako, da bi ti mogli čim bolj v redu sprejeti letošnje goste.

V pretekli sezoni je bila največja težava v pomanjkanju prostorov. Zmogljivost hotelov in prenočišč ni bila zadostna za tako veliko število domačih in inozemskih gostov. Vrašli so gosti prihajali v masah, tako da zlepa niso mogli dobiti prostorov. Včasih pa je bilo praznih sob na pretek.

Z odstranitvijo blokov, t. j. s formalno priključitvijo Istre k Jugoslaviji se je število gostov še povečalo. Zaradi tega se je dogajalo, da oni, ki niso poprej javili svojege prihoda, niso dobili prenočišč.

Letos bo povsem drugače. Ze sedaj skrbje, da ne bi gostje prihajali nesistematično, kar bi moglo biti vzrok prenatrpanosti hotelov v nekaterih mestecih. Ze sedaj prihajajo prijave posameznih sindikalnih organizacij iz vseh republik s točnim številom gostov in časom prihoda. Prijave se načrtno registrirajo.

Prav tako so v Opatiji povečali število sob in postelj. Iz nekaterih hotelov so izselili razne ustanove in internate. Nekaj hotelov republiškega značaja je prišlo pod državno upravo in te sedaj naglo obnavljajo in urejajo. V Opatiji so štirje hoteli specialne kategorije: novo urejeni hotel Kvarner z 80 posteljami, veliko koncertno dvorano, teraso in stalno kavarno. Hotel Moskva s 160 posteljami in Slavija ter Varšava z 264 posteljami.

V drugi kategoriji so hoteli Zagreb z 70 posteljami, novo urejeni Dubrovnik s 60 posteljami, Sofija s 60 posteljami in hotel Belveder v Voloski z 200 posteljami. Prav tako bodo odprti letos hotel Eden s 63 posteljami in v Lovranu Beograd s 130 posteljami. V izpraznjenem hotelu Praga bo odslej na razpolago 100 postelj. V najkrajšem času bo-

Novi Beograd gradijo

V nedeljo 11. t. m. so imeli na gradilišču novega Beograda pomembno svečanost. Po izvršenih pripravah so začeli graditi novi Beograd. To bo četrto veliko delo jugoslovanske ljudske mladine po mladinskih progah Brčko-Banoviči in Samac-Sarajevo ter po česti bratstva in edinstva. Pri delu bo sodelovalo 50. tisoč graditeljev pod vodstvom številnih inženirjev in mladih strokovnjakov, obogatelih z izkušnjami dosedanjih mladinskih gradenj. Novi Beograd bo tako po svojih dimenzijah kot po arhitekturni in urbanistični zamisli veliko mesto zlito s starim, vendar tako, da bo celotni Beograd dobil lik novega mladega mesta.

gradilišču odkrili spominsko ploščo, na kateri piše: 13. aprila 1948, tri leta po zaključku narodno-osvobodilne vojne so končane priprave za začetek nove delovne bitke, v borbi za srečo in blagostanje narodov. Tega dne so delovni ljudje in mladina vseh jugoslovanskih narodov pristopili h gradnji novega Beograda, da razširijo ljubljeno mesto države enakopravnih narodov, da olepšajo in povečajo mesto, v katerem je komunistična partija Jugoslavije s tovarišem Titom na čelu začela vstajo, da z novim delom ustvarijo še en spomenik zmagovalne osvobodilne borbe naših narodov, ki vodi v socializem.

Istovčasno so mladi graditelji poslali maršalu Titu naslednje pismo:

Naš dragi tovariš Tito!

Danes, 11. aprila, smo zaključili s pripravami za graditev Novega Beograda in pričenjamo neposredno izgradnjo našega dragega svobodoljubnega mesta, ki bo ponos naše države, ponos naše socialistične izgradnje, krona naših zmag in ljubezen vsakega delovnega človeka.

Te naloge smo se oprljeli z največjo voljo in poletom; srečni smo, ker nam je dodeljena čast, da moremo graditi Beograd, iz katerega Ti upravljaš našo državo in naše narode, ki so pod Tvojim vodstvom kakor v vojni tako v miru uresničili velike zmage, katerim bomo pridružili novo zmago — izgradnjo Novega Beograda.

Srečni smo, da moremo uresničiti Tvojo veliko zamisel izgradnje Novega Beograda, in pripravljani, da po-

svetimo vse svoje moči izvršitvi velike naloge, ki bo naša nova sola, kovačnica bratstva naših narodov in velika sola socialistične izgradnje, bo dala tisoče novih strokovnjakov na vseh delovnih področjih, tisoče mladih graditeljev, ki bodo zaslužili naziv Titove mladine.

Ko smo zbrani na ta naš veliki praznik in pripravljani, da uresničimo Tvojo veliko zamisel, Ti pošiljamo svoje plamene pozdrave z obljubo, da bomo pravilno izvršili to našo nalogo, saj se bomo ravnali po zgledu naših herojev dela, po zgledu graditeljev prog Brčko-Banoviči in Samac-Sarajevo.

Zivel iniciator izgradnje Novega Beograda, učitelj naših narodov, maršal Jugoslavije Josip Broz-Tito! Naj živi novi svobodoljubni Beograd!

do usposobljeni se hoteli Lovor, Palm, Galeb, Učka in Korzo. V državni sektor so prišli hoteli Avgust, Atlantika, Jadran, Rezidenc, Ermitaž in Zavojski. Mestno hotelsko podjetje pa bo dalo na razpolago hotel Park.

Z dokončano popolno ureditvijo ho-

telov se bo število postelj zvišalo za približno 500, tako da bo mogla Opatija v tej sezoni sprejeti 4000 stalnih gostov. Z načrtno razporeditvijo gostov bo tako zajamčen oddih vsem delovnim ljudem države kakor tudi številnim turistom iz inozemstva.

OD SEŽANE DO ŠEBRELJ NOVI DUH V BORBI ZA ZMAGO NAD STAKIM

Vse velike pridobitve narodno osvobodilne borbe prihajajo vse bolj do izraza ob gradnji porušenihi domov in ob izgradnji ljudi samih.

«Beseda ni konja pravi naša ljudska modrost. Od vsega, kar sem doživel na zadnji poti od Sežane preko Ajdovščine, Cola, Idrije, Cerklja in Šebrelj bom tu povedal nekaj dobrega in slabega, prepričan, da mi naši ljudje ne bodo zamerili.

Predmeja je bila med borbo poznana kot požrtvovalna vas, zato pa so jo fašisti požgali in razdeljali skoraj vse hiše. V autobusu iz Postojne do Ajdovščine je sedela meni nasproti stara ženica iz Predmeje. Zgovorna je bila, ker sva se spoznala že med borbo. Pravi, da so se Predmejčani vrgli z velikim navdušenjem na gradnjo Zadrugnega doma. Iz nekdanjega hotela, ki so ga bili fašisti popolnoma razdeljali, bodo napravili dom, ki bo služil vsem. Tako bodo Predmejčani med prvimi tudi sedaj v miru pokazali, da hočejo skupno delati.

Zelo skopa je zemlja, kar jo je na Predmeji — malo krompirja, ječmena in rži rodi. Za en mesec v letu je kruha, drugo je treba dobiti iz doline. Pa se ni pritoževala žena. «Če smo med vojno živeli in zraven nas še toliko partizanov, bomo danes lažje, je dejala, a seveda je še potrebno mnogo stvari, toda te bomo pridobili s pridnostjo in vztrajnostjo. Naš zadrugi dom pa bo priča naše pridnosti in miselnosti.

Dobro je človeku, ko sliši tako odkrite besede preprostih ljudi. To sem premišljeval, ko smo se počasi vzpenjali iz Ajdovščine proti Colu. Družba je bila sedaj vse drugačna. Dve mlajši tovarišici, ena iz

Spodnje Idrije, druga s Crnega vrha in starejša mati iz Podkraja so potovale skupaj. Pogovor jim je tekel o novi uredbi vezanih cen. Vse tri so bile nekam nezadovoljne s tem novim načinom preskrbe. Nisem se hotel vmešati, ker me je zanimalo zvedeti, s katere strani kritizirajo. Ko sem spoznal, da so vse tri prizadate v osebnih interesih, sem se vmešal v pogovor in hotel dokazati pravilnost ravnanja ljudske oblasti.

Kako so zrastle in hotele na vsak način imeti pravi Posebno je bila razkačena starejša iz Podkraja. Vse tri so planile vame. Toda lahko sem jim pričel dokazovati, da naši ljudje vse drugače mislijo in da naj one raje dobro pretehtajo sebe in svoja dela, pa bodo videli, kdo ima prav oblast ali one. Sedaj je tako, da ni več mogoča špekulacija in podobne nečednosti. Sprevidnik je prisedel in odbral, prav tako potniki in dva vojaka. Od 35 kar nas je bilo v autobusu, so bile le te tri, ki jim ni šla prav nova uredba. Ko so izstopale, so prosile, naj ne zamerim njihovim besedam. Treba je, da se včasih malo znesajo; imel pa sem občutek, da nas je vseh 32 prodrlo tudi v notranost teh treh, ki ni slaba. Le slediti ne morejo velikemu razvoju tako kot tisti, ki so pripravljani žrtvovati se.

Dve sličici sem napisal, zato moram še tretjo. Ta je iz Šebrelj, zanimiva je, zato je prav, da zvedo zanjo tudi drugi ljudje.

Zbor volivcev so imeli in na dnevnem redu gradnjo zadrugnega doma, vezane cene, moderni plug in še malo politike. Poslušal sem jih z zanimanjem. Lesa je dovolj, kamenja tudi in tudi delovne sile.

Pa ne gre tako naprej kot bi moralo. «Vplivnika mož nisem opazil. Polno pa je revnejših, tistih, ki so tudi med borbo bili pripravljani vedno pomagati, tudi če je bil sovražnik blizu.

No, razpravljali so zelo živahno. Sjavnikar se oglasi prvi in meni, da bi bilo bolje, prej zgraditi se tiste hiše, ki so bile požgane. Naj bi se počakalo z gradnjo zadrugnega doma. Aktivist mu ugovarja, da so bolj nujni prostori, kamor bodo spravljali pridelke in blago, ki bo prihajalo v vedno večji množini. Vezane cene bodo prinesle precej preobrata v trgovanje. Tudi Robar nastopi proti gradnji. Kaj je potreba tega, saj se je dosedaj živelo tudi brez zadrugnega doma. Robarju pritrjuje Jerebov Miha, češ da ne bi o tem nič razpravljali. Večina pa pritrjuje aktivistu, ki še naprej pove, kako je tudi nov moderen plug vzbudil veliko kritiko, da ni za take lahke zemlje, da bo živina trpela in da bo vsak kamen oviral oranje. Ko pa so s plugom pričeli orati in so se lahko prepričali, da je oraj ne samo dobro, ampak zelo dobro, je kritika prenehala. Vsi so videli, kako je deska pluga postala komaj po dveh urah oranja svetla kakor zrcalo, kar je znak, da je plug dober. S prejšnjimi plugi pa je orač trpel za žive in mrtve. Motiko je moral rabiti še med oranjem, pa se je zemlja še vseeno nabirala na desko. Če pa je bila zemlja med oranjem še mokra, je orač preklinjal hudiča in kovača. Ki sta mu nagažala. Nad izvršenim delom ni bilo nobenega zadoščanja, ker je bilo slabo opravljeno.

Tako nekako je tudi z zadruginim domom. Vsak dan je manj kritikov in vedno več pridnih rok, ki gra-

dijo. Spoznavajo, da jim je tak dom nujen potreben, saj se nimajo niti kje zbrati, nima jo ne prostora za trgovino, ne za sedež prosvetnega društva it.d. Jaz sem prepričan, da bo zrastle v Šebreljah kmalu lep in moderen zadrugi dom. Poznam ljudi, da so dobri in pridni. Mlakar in Ponikavec, oba trdna kmeta in pridna gospodarja, da ju je treba iskati. Le prav ne moreta dohitevati časa, ki tako hitro beži. Potem so Meriškar, Vrščakar, Močnik, Novasar, Brelih, Fojak, Sjavnikar, Pržičnikar, moške, ki nekaj napravijo, če se obvežejo. Res je, da jih drugo delo zavira toda radi slišijo, kako gre po svetu in doma. Samostojne misli mogoče še nimajo, ker le prelahko verjamejo taktim, ki jim napak pravijo.

Se majhno sličico iz partizanstva. Stab 31. divizije je bil na Otljici. Dobil sem sporočilo od doma in se odpravil zvečer po partizanski stezi skozi Trnovski gozd. Deževalo je močno, da sem bil kmalu ves premočen. Po šesturni hoji sem prišel na Vojsko, ko se je pričelo svitati. Ker nisem mogel od utrujenosti dalje, sem iz nekega kozoča izpulil nekaj ocsenih snopov, si postal in zaspal. Ko sem se prebudil, je sonce zlatilo vrhove Triglavca, Krna, Peči, Blegaša in Kamniških vrhov.

Ko ne bo več sovražnika, bomo delali in gradili, sebe in domove je govorilo v meni. Kot mogočen slap se je valila megla s Šebreljske planote v Stopniško grapo. Vsa planota se je razkrivala soncu, ki je zlatilo ruševine požganih Šebrelj. Se požgane so bile lepe. Še lepše pa bodo obnovljene z zadruginim domom, novimi ljudmi in novo miselnostjo.

P. A. Ogarev

KULTURA PROSVETA

PROSVETA MED LJUDSTVOM

KONCERT ZBORA KOPRSKIH DIJAKOV

Po kratkem zastoju o veliki noči se je prosvetno življenje zopet razmahnilo. Dne 31. marca so sodelovali pri prireditvi v dvorani Delavske športne zveze v Via Conti openski pevski zbor in recolski mladi tamburaši. Opensko prosvetno društvo in predvsem njegova dramska sekcija je bilo do sedaj zelo marljivo. To društvo je z uspehom gojilo mladinsko igro. Dramska sekcija pripravila novo odsko delo. V zadnjem času je prišel do veljave tudi openski zbor. Priporočamo zboru, da bi zopet nastudiral program za javni koncert.

V soboto 2. aprila je prosvetno društvo »Prešeren« iz Boljunca pripravilo sodelovanjem »Vesele scene«, pri kateri nastopajo nekateri člani gledališkega ansambla, zelo uspešni večer smeha. Društvo samo je zelo agilno in smo ga že večkrat omenili. Od časa do časa so potrebni tudi taki veseli večeri, ki nudijo s svojo duhovito šalo in z grotesknimi prizori, skeči, živahnimi pevskimi točkami zdravo razvedrilo, da se ljudje iznebijo svojih dnevnih tegob.

V petek 9. t. m. smo prisostvovali v dvorani Kina ob morju zelo zanimivemu, pestremu in dobro izvoajanemu koncertu koprškega dijaškega mladinskega pevskega zbora pod vodstvom tov. prof. Ostrouške. Spored je bil dobro sestavljen. Prevodnja je izbral nekaj izrazitih partizanskih, umetnih in narodnih pesmi, pri čemer je upošteval tudi istrsko folkloro in srbsko ter makedonsko narodno pesem. Vse pesmi so zaradi podrobno izdelanega prednašanja, dosledne interpretacije in medsebojne skladnosti glasovnih skupin, pri čemer posamezne glasovne skupine niso izstopale, močno vplivale na občinstvo. Zelo so ugajale Matetičeva »Čače moja« po istrskih motivih, »Istrske pesmi«, ki so jih mladi pevci zapeli ves v istrskem duhu, Adamičeva »Na Jurjevo«, Mokranjčeva »Pazar živine« in partizanske pesmi. Zbor ima 85 mladih pevcev obeh spolov in je na dostojni umetniški višini. Ta zbor je za sedanje in bodoče prosvetno življenje in za vse javno življenje sploh v tem kotičku naše dežele velikega pomena.

V nedeljo 11. t. m. je bila na Proseku otvoritev prosvetnega doma »Ivan Vojko« in športnega igrišča. Prosečani so z udarniškim delom srami predelali dvorano svojega prosvetnega doma. Slovesnost se je začela z nagovorom predsednika Spangerja, nakar je predsednik gospodarskega odseka orisal zasnovo in potek del. Tov. Dr. Andrej Budal je v imenu SHPZ in SNG povedal nekateri misli o prosveti in prosvetnem delu. Otvoritvenemu delu je sledila kulturna prireditev, pri kateri so nastopili pevski zbor proseških in končevskih pionirjev pod vodstvom tov. Cermelja ter mešani zbor pod vodstvom tov. Cibica. Pionirke in proseški diletanti so nastopili še z dramskimi prizori. Vsa prireditve je bila zelo pristrčna. Program je bil dobro izbran in skrbno pripravljeno. Te slovesnosti se je udeležila velika množica domačinov. Pri vseh je bilo opaziti veliko veselje nad uspehom svojega dela.

Istega dne so nastopili v koprskem gledališču pevski zbori koprškega okraja na pevski tekmi. Pozivu k tekmovanju so se odzvali zbori iz Bertokov, Čezarjev, Pobegov, Dekanov, Izole, Kort, Kostahone-Puč, Marezig, Portoroža, Skofij, Smarij, Vanganela.

Izven tekme je nastopil moški zbor narodne zaščite, ki je pevsko najmočnejši. Vsi zbori so dobro izvedli svoj program. Nekateri zbori so dosegli odlične uspehe posebno Dekani, Vanganel in Skofije. Ocenjevalna komisija je priznala Skofijam prehodno zastavico. Zbore in občinstvo je pozdravil nam je znani glasbenik tov. Ostrouška, ki se je spomnil tudi 80 letnice jubilaranta Srečka Kumarja. Ob zaključku se je načelnik prosvetnega oddelka tov. Oskar Venturini zahvalil pevcevm za vztrajnost v delu, za dosežene uspehe in za udeležbo pri tekmovanju ter je vročil vsem društvom diplome. V imenu Slovensko-hrvaške prosvetne zveze je tov. Frano Venturini čestital društvom, pevcevm in pevovodjem ter jih vzpodbujal k novemu, vztrajnejemu prizadevanju. Tov. Srečko Kumar se je zahvalil za čestitke in voščila. Tekmovanja se je udeležilo množestvo občinstva. Ti nastopi so nam povedali, da je za te kraje nastopilo novo življenje, da so se ljudje začeli zavedati svojega narodnostnega

bistva in vseh perečih vprašanj, ki se tičejo javnega življenja.

V nedeljo so nastopili na tržaškem radiu dijaki tržaškega dijaškega doma. Ta zbor smo poslušali na prireditvi v prosvetnem krožku »Tomazič« v mladinskem tednu. Vodi ka tovariš Slavej, ki nam je pred daljšim časom predstavil po tržaškem radiu dorberški pevski zbor. Dijaški mladinski zbor je glasovno homogen, morda bi bilo pa le dobro, če bi prevodnja izbiral lažje pesmi. Preteklo nedeljo je bila na dirkališču na Monteballu proslava štiriletnice ustanovitve tržaške garibaldinske brigade. Na tej proslavi sta nastopili godba »Rinaldo« in godba iz Camport. Pozivu, ki je bil v zadnjih dnevih le nekajkrat objavljen, se je odzvalo preko 500 pevcev in pevk iz mesta in bližnje okolice, ki so zapeli narodne pesmi. Močno so učinkovale te pesmi in lepo izvajanje je navdušilo navzoče množice.

Za prejšnji partizanski teden lahko beležimo dva partizanska večera, in sicer v torek pri Sv. Ivanu in v dvorani grafičkov v Via Trento. Sporedi so bili mešani slovenski in italijanski. Pri Sv. Ivanu je zapel mešani zbor prosvetnega društva »Slavko Skamperler« 8 pesmi. V dvorani tiskarjev je poleg drugega programa nastopil barkovljanski pevski zbor, ki smo ga pred nedavnim slišali v dvorani Kina ob morju.

J. K.

SESTSTOLETNIKA KARLOVE UNIVERZE

Karel IV. je z listino z dne 7. aprila 1348 ustanovil v Pragi »studium generale«. To je bilo prvo vseučilišče v srednji in vzhodni Evropi. Dotlej sta na zapadu sloveli le univerzi v Bologni in v Parizu. Karel je v mladih letih obiskoval pariško univerzo, po katere vzgledu je bila urejena nova praška univerza. Že v začetku je imela štiri fakultete: pravno, medicinsko, filozofsko in teološko. Približno dvajset let po ustanovitvi je imela univerza že čez 10.000 slušateljev z vseh strani Evrope. Po vzgledu podobne ustanove, tako na Dunaju (1356), Heidelbergu (1386), Leipzigu (1409) in drugod.

Praška univerza, ki je doživljala vzpone in upadke, je bila vedno odraz usode češkega naroda. Praška univerza je v težkih časih znala tudi z žrtvami izpričati zvestobo narodu in svobodi. Tako je v borbi z reakcijo Cerkve l. 1415 zgorel na gmadi rektor Karlove univerze Jan Hus, za pravdo svobode in borbi s Habsburžani je 1621 dal

glavo doktor univerze Jan Jesensky - Jessenius.

Profesor Karlove univerze je bil T. G. Masaryk, borec za duhovno in politično svobodo svojega naroda in prvi predsednik CSR.

V novejši dobi je imela Karlova univerza spore s praško nemško univerzo, ki jo je tamkaj ustanovila Avstrija l. 1882 kot politično telo. V dobi prve republike je bila leglo vsenemštva in se je z veseljem vpregla v nacistični voz. Karlova univerza se je po nastopu fašizma v raznih državah postavila odločno proti njemu.

Prišlo je l. 1938 — München — in 15. marec 1939 — konec češko-slovaške republike. S Hitlerjevim ukazom z dne 2. avgusta 1939 postane vsa posest šol v Protektoratu last Reicha. Protektor von Neurath pa je zapovedal, da je morala Karlova univerza oddati nemški univerzi simbole svojega stoletnega obstanka: železa, srebrni pečatnik iz l. 1348 in ves arhiv univerze od začetka do l. 1882.

28. oktobra 1939. so bile v Pragi demonstracije, ranjen je bil stu-

dent Jan Opletal, ki je čez 14 dni umrl. Njegov pogreb 15. novembra se je končal s strogo demonstracijo. Na Hitlerjev ukaz so bili 16. novembra aretirani voditelji in ponosi jih je bilo 9 ustreljenih. 17. novembra so na surov način razbesneli gestapovci in esesovci naganjali na tovrstne avtomobile akademične ter jih v tisočih odpeljali v taborišče Oranienburg. Predavalnice Karlove univerze je zasedla gestapovska drhal, ki je uničevala univerzitetno lastnino in znanstvene izsledke in delo profesorjev in študentov. 17. novembra popoldne so lepaki oznanjali, da so bile zaradi demonstracij

»vse češke visoke šole za 3 leta zaprte, 9 krivcev je ustreljenih, večje število udeležencev je odanih v zapore.«

Iz profesorskega zbora je bilo ubitih in postreljenih 11 profesorjev in docentov.

Prišel je maj 1. 1945. Rdeča armada je prinesla Pragi svobodo, Karlova univerza je znova oživila in vstala v svojem novem razcvetu in slavi.

„Rusko vprašanje“

LEP USPEH NAŠEGA GLEDALIŠČA

PRIZOR IZ »RUSKEGA VPRAŠANJA« JOZE BABIC KOT SMITH NADA GABRIJELCIC KOT JESSY STANE RAZTRESEN KOT MURPHY; ELZA BARBIC KOT MEG.

Prejšnji petek nam je naše gledališče pripravilo novo premiero: Konstantina Simonova »Rusko vprašanje«. Avtor je to delo napisal protl koncu leta 1946, potem ko se je vrnil iz Amerike, kjer je bival več mesecev in se poglabljal v spoznavanje tamkajšnjega življenja. Ker je Simonov tudi novinar, ga je zlasti zanimalo vprašanje ameriškega tiska. Dognanja pri tem njegovem proučevanju so mu dala snov za igro, ki sicer nima ostro podčrtanih bistvenih elementov drame, vendar gledalca močno pritegne. Igra, v kateri ni posebnih napetih dramatičnih dogodkov, vpliva na gledalca predvsem s svojo idejnostjo in pa poda-

janjem. In tu je treba takoj priznati, da so nas naši igralci z »Ruskim vprašanjem« kar razveselili. Po predstavi so bila v hipu pozabljene nebitne pomanjkljivosti in ostal je le ugoden občutek, da se vrabamo od ene izmed najboljših usvaritev našega gledališča. Harry Smith je med vojno napisal knjigo o Rusih, ki je zaradi svoje objektivnosti našla topel sprejem tudi pri Rusih. Na tega Smitha torej pade izbira časopisnega kralja Macphersona, ko se odloči izdati Rusiji sovražno knjigo. Med vojno je sicer objavil tudi objektivne članke o Sovjetski zvezi, a po vojni usmeri ves svoj časopisni apa-

rat v borbo proti ljudskim demokracijam, da na bi kako še ameriške množice postale »nevarno kapitalistom Wall-Streeta. Smith nima denarja, ker ne mara pisati podlih člankov, a bogati honorar ga bo vendar premamili, da bo napisal o Rusih knjigo, ki bo dosegla še pred volitvami v senat svoj uspeh, da bo namreč razpršila med ljudstvom simpatije do Sovjetske zveze; to se bo zgodilo tem laže, ker velja Smith za objektivnega človeka. Tako računna Macpherson in Smith, ki se spopetka upira misli, da bi pisal knjigo, v kateri bi dokazoval, da hočejo Rusi vojno, končno vendar sprejme ponudbo in odpotuje v Rusijo. Toda Smith ne mara lagati za denar in napiše o Rusih pošteno knjigo, v kateri odgovori na vprašanje »ali hočejo Rusi vojno?« z odločnim »ne!«. S tem si je nakopal Macphersonovo jezo. Uničena je njegova novinarska kariera, Macphersonova mogočnost mu zapre pot pri založniku Kesslerju in levitarskem novinarju Williamsu. Iz udobne hiše, ki jo je kupil na obroke, ga izženo, potem ko so mu že odnesli vso opremo in končno ga zapusti še žena. Tovariši se ga izogibajo, prijatelj se pa smrtno ponese pri pustolovščini, ki jo je moral tvegati zaradi slabega zaslužka. Macpherson je Smithu grozeče prerokoval, kako se bo še rad vrnil k njemu; sprejel ga bo, a za najslabše plačanega reporterja, kakor jaknega novince šestnajstih let. Toda pri Smithu se je zmotil. Smith je spoznal, da je poleg časopisnega kralja Hearsta (ki ga v dramo označuje Macpherson) in njegove Amerike še ena Amerika, tako, kakor sta hotela Lincoln in Roosevelt in kakršno želi ameriško ljudstvo. Nekoč bo to ljudstvo vstalo in se osvobodilo. In med tem ljudstvom bo delal novinar Smith.

Človek bi si želel bolj konkretnega, bolj efektnega konca, toda v delu, ki je zaradi svojega ločnega prikazovanja kot nekak dokumentaričen film, bi kar dragoben konec izpadel iz okvira ostalega dejanja.

»Rusko vprašanje« je režiral Milan Košič in priznati je treba, da mu je uspelo napraviti vso igro tako živahno, da smo vendarle imeli vtis, da prisostvujemo silno dramatičnem dogajanju.

Z Jožetom Babičem, ki se nam je prvič predstavil v vodilni vlogi, je naše gledališče dobilo ne le

sposobnega režiserja, temveč tudi odličnega igralca, ki ga moramo brez nadaljnjega postavliti v prvo vrsto našega igralškega ansambla. Njegov Smith je bil podan zelo prepričljivo. Tudi Macpherson je našel v Radu Nakersu odličnega poustvarjalca, podli oportunist Gould pa je dobil v kreaciji Modeste Sancina verno podobo. Stane Rantzresen nas mogoče zlepa ni tako zadovoljil kakor s podajanjem Smithovega prijatelja Murphyja. Tokrat je bil njegov humor za res takšen, da si se mu lahko smejat, čeprav z grenkobo v duši, kajti Murphyjeva usoda ni taka, da bi človeku ne bilo ob njem tudi hudo. Starega, a v trgovskih poslih še vedno proklete previdnega založnika Kesslerja je igral Fišer, ki nam je s to vlogo zbudil željo, da bi ga videli še kdaj v večji vlogi. Vloga Jessy, ki ne daje igralki posebnih osnov za veliko igro, je Nada Gabrijelčičeva s svojo veliko igralško izkušnjo vendar postavila krepko v ospredje. Simpatična je bila s svojo nevsiljivo igro Elza Barbiceva kot steno-graška Stanleyeva. Pa tudi drugi igralci, Podkrajšek kot do-pisnik Hardy, Košuta kot novinar Williams in Pertot kot urednik Preston — zaslužijo vso pohvalo.

Mogoče se mi predstavljamo nekoliko drugače prave Amerikance (saj jih vidimo skoraj v vsakem filmu) in so se nam zdeli igralci v »Ruskem vprašanju« nekoliko bolj »domači Amerikanci«, a to na celoten uspeh igre ni bistveno vplivalo, zlasti ker ta pripomba ne velja splošno in za vsa čenaka.

Oč se omenimo, da so si slike druga drugi brez dolgega »ahanja«, tedaj samo še podčrtamo že prej izraženo mnenje, da je celotna prizadevje zapustila v nas zelo ugoden vtis. Takega mnenja je bilo tudi občinstvo, ki je sledilo igri s pristnim sodočutljajem, in igralce nagradilo z navdušenim odobravanjem.

Ko bo naše gledališče prišlo z »Ruskim vprašanjem« v druge dvorane (premiera in repriza sta se odigrali v Skednju), — k Sv. Ivanu, na Opčine, na Prosek — naj ljudstvo v kar največjem številu izrabi ugodno priložnost, kajti po obisku te igre se bo težko kdo našel, ki bi ne bil zadovoljen.

R.R.

V MANZANU PRED STO LETI

(Etnografski paberki iz koprške okolice)

OVCEREJA. Pred 150 leti so tu najširji kmetje gojili ovce. Pozimi so jih imeli v domačem kraju; poletje pa na oddaljenih pašnikih. Izročali so jih v oskrbo drugim ljudem. Za to so terjali polovico dohodkov, to je volne, siru in jagnjet, ki so se skotila pri njih spomladi. Toda lastnik ovac so se vedno pritoževali, da jih letni oskrbniki goljufajo, da bi moralo biti več mladičev, ip. Ti pa so se izgovarjali, da so jagnjeta poginila. Na zimo so ovce prignali domov. Ob nedeljah in praznikih so jih pasli skupno po lužih poljih na bregu Sv. Kancijana pri Koprju. Pred čredo so šli odrasli moški s puškami, da bi se po potrebi lahko branili pred zemljiškimi lastniki. Zadaj so podili ovce otroci. Ob delavnih pa so pasli te po lastnem zemljišču, ker so prhajali iz mesta obdelovati svoja polja. Italijanski kmetje, s katerimi naši okoljanci niso bili vedno v najboljših odnosih.

RAZSVETLJAVJA. Kmetje po vaseh so si ob dolgi jesenskih in zimskih večerih svetili s palico iz brinjevega ali čapinovega lesa. Palico so posušili v dimniku ter jo na koncu zasekali, da je držala maslobo. Konico palice so namakali v olje ali drugo maslobo. Dobro posušeno in z maslobo prepojeno palico so priganjali, da jim je svetila. To je bila njihova luč. Goreča palica je stala vedno na istem mestu. Imeli pa so še drugačne, prenosljive luči, napravljene iz pločevine. V olju ali drugi maslobi je gorel steni. Tako luč so prenašali iz sobe v sobo, ker je dajala več svetlobe kakor palica-luč.

SOL IN TIHOTAPCI. Pri Koprju so bile nekoli bogate soline. Sol so drago prodajali v Trst. Črna borzad je cvetela, čeprav se ne pod tem imenom. Kmetje iz koprške okolice in razni drugi ljudje so tihotapili sol; ki so jo kupovali od solnarjev. Z njimi so se prej ledo spoznavali, ponosni pa so jo prislil iskali. Solino so sicer strašno hranili, a domačini so bili spretni, da od njih. Tihotapci so odnesli sol v gozd (od katerega je danes ostalo le še grmovje) ali pa v katero drago skrivališče. Sol pa so nosili v času izdelovanja — to je poletje — tudi v noč. Tihotapci so prodajali nabavljeno sol v Trst, ki je bil tedaj samoupravno mesto. Njihova kupčija je lepo uspevala. Nekateri iz naših krajev so si napravili tako bogastvo, da ga njihovi potomci še danes uživajo.

VOJASCINA. Pred sto leti je bil pomemben sosednjim vasi samostojna občina. Po takratnih dohodkih je morala občina postati k vojakom enega mladeniča ali dva na leto. Kdo naj bi šel k vojakom, je odločal župan z nekaj domačini. V tistih časih so navadni vojakovi postali po 18 let. Nekoli je prišla vrsta na prvo mladeniča iz nubožne družine, ves da bo manj škode na premoženju. Tako je moral stromak služiti 18 let v avstrijski vojski, bogati mladenič pa je ostal doma.

Pravijo, da so matere, ki so rodile otroka moškega spola, odrezale novorojenčku kazalec na desni roki, da ga ne bi vzeli k vojakom. Brez kazalca na desni roki mladeniča namreč niso potrli, ker ne bi mogli streljati s puško na kremen. Kdor je v tistih časih šel k vojakom, so ga svoji smatrali za izgubljenega. Ker so bili namreč vsi nepismeni, niso vedeli zanj, na kje je, niti če je živ ali mrtov. Kasneje je bil vojaški rok znatno na 16 let, potem na 12. K vojakom so mladeniči odhajali z dvajsetim letom. Pred odhodom so praznili in poljubljali celo domarje sadno dreve, ves da ga ne bodo videli nikoli več.

DAVKI. Pod avstrijsko vladavino nihod v naših krajih niso plačevali nobenih davkov v gotovini. Pač pa so poravnali državni davki tako: Vsako leto je prišel v vas vojak z vso opremo. Tega so morali preživeti ljudi 14 dni zaporedoma. Vojak je

stanoval pri tej ali oni družini, vse ostale družine pa so lepo zapovrstjo prispelave živeč. S tem je bil državni davek za tisto leto poravnal.

ZDRAVLJENJE. Se pred 50 leti so verjeli čarovnijam. Če je kdo zbolel, so ga napotili k čarovnici. Rekli so mu, naj gre v ono vas, k tej in oni, ki zna vse in ga bo ozdravila. Nikar k zdravniku v mesto, ker ta ne zna drugega ko rezati. In tako so hodili k čarovnici v kako vas ali tuaj v mesto, a ne k zdravniku. Šel je bolnik sam ali pa kdo drugi zanj.

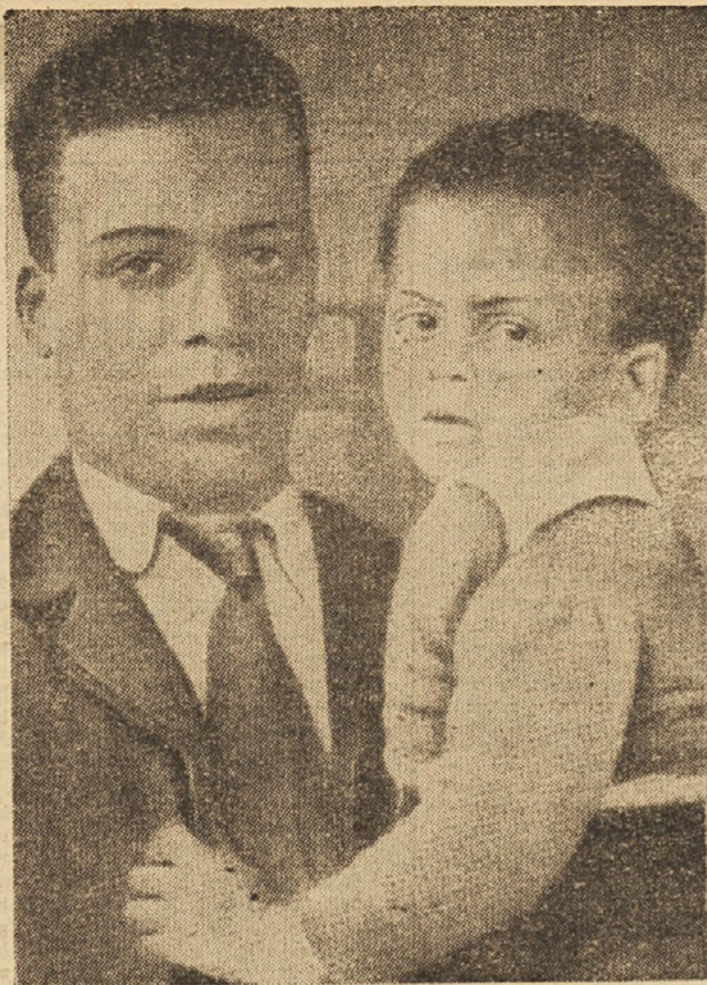
KOLEDOVANJE. Na božično vltjo je bilo v navadi, da so po trije ali več, vsak s svojo palico v roki, hodili po hišah in zapeli eno ali več pesmi. V hiši so stopili v krog, deli glave skupaj, se naslonili vsak na svojo palico in zapeli po starem, da jih je bilo težko razumeti. To je bilo staroslovensko petje. Ko so petli, so vlekli na dolgo, kakor bolni zvon.

ZENITOVANJE. Ko so prišli svatje («vohtetarji») pred nevestino hišo, so potekali na vrata, ki so bila zaprta. Oni, ki so bili v hiši, so se spravali zaskali, da je držala maslobo. Svatje pa so namakali v olje ali drugo maslobo. Dobro posušeno in z maslobo prepojeno palico so priganjali, da jim je svetila. To je bila njihova luč. Goreča palica je stala vedno na istem mestu. Imeli pa so še drugačne, prenosljive luči, napravljene iz pločevine. V olju ali drugi maslobi je gorel steni. Tako luč so prenašali iz sobe v sobo, ker je dajala več svetlobe kakor palica-luč.

NOSE IN PRICESKE. Ženska praznična noša: Vrhovi so sive črnske k poroki v kožniku (seveda je bilo to jeseni ali pozimi). Na glavi so imele velike kos platna. Kasneje pa so se za večje praznike ali poroke začele oblačiti drugače, na glavi so nosile robce, bel ali španski, zelo drag robec z «rganji».

Kratke hiše: Pred 50 leti je tu še mnogo moških nosilo kratke hiše. Tako običajno so hodili v Trst prodajati sadje, solivje in drugo. Nekateri v Trstu so jih zaradi kratkih hiš zmerjali, rekli, da bi jih lahko podaljšali, kolikor so preširoke. Hiše so jim segale nekoliko pod kolena, široke pa so bile precej.

KITA: Pred 150 leti je bila navada, da so odrasli moški nosili kito. Otroci so obdržali v kito spleteno lase še potem, ko so odrasli so, lo navado opustili. Nek moč je otrokom večkrat pripovedoval o svoji kiti. Bil je iz sirovašne družine. Imel je štiri

LOYD PATERSON S SVOJIM SINCOM DZIMOM

TUDI ČRNI PATERSON — IMA PRAVICO DO SREČE

ri brate. Zaredi revščine so ga dali v drugo vas, kjer so potrebovali otroka za pastirja. V tuji hiši pa so mu tako ostrižili, zato je jokati in ločiti gospodarju: «Uboga moja kiti! Uboga moja kiti! Nesamam več kiti!» Tolažilo so ga, če da ni več navada nositi kito. Pokazali so mu otroka približno istih let, ki je bil tudi brez kiti, in mu govorili: «Vidiš, tuaj on, ki je tako več kakor ti, je nima».

Gradivo nabral Anton Furlanič za tisk priredil Milko Malčecov

«Ljudski tednik je že lani v 90. številki prinesel nekaj podobnih drobcev iz koprške zgodovine. Antonu Furlaniču iz Manzana in podatel res stvarni. Izopisujemo se otepaš in duhoviti vzgled. Kdor piše, naj misli, da ima pred sabo zelo radovedne bralce, ki opisanih stvari ne poznajo. Gornje gradivo samo bi bilo n. pr. še več vredno

Rusko deklet, Vera Aralova in črnc Lloyd Paterson sta se seznanila v nekem južnem mestu Sovjetske zveze in se drug v drug tega zaljubila.

Mladenič je plašno izražal svoja čustva, kar ni bil vajen sreče. Bil je doma iz druge zemlje, iz Združenih držav Amerike in nedavno je postal državljani Sovjetske zveze.

Njegova zadržanost je bila morda odraz skritega duševnega trpljenja. Neohote je začel primerjati: niti za trenutek si ni mogel predstavljati, da bi se pokazal v svoji deželi z dekletom, ki ga ljubi.

Kaj bi se res zgodilo v takem primeru? Njo bi pozabili iz družbe, od nje bi se odvrgli vsi prijatelji in njenega moža bi doletela huda kazen.

Mnogi njegovi civilizirani sodržavljani bi se ne odrekli užitku, da bi črnc ubili, ker se je pred njih poročili se z žensko belega plemena. To bi bilo 30 do 40 dolarjev, ki bi jih bilo treba pravosno izročiti predstavnikom policija ali sodišča. Lahko bi ga ubili tajno ali javno, lahko bi ga obesili ali izročili psom ter pobili s poljskimi tolkači. Bil bi eden od 13 milijonov ameriških državljanov, ki so brez vsakih človeških pravic, eden tistih, ki jim je dovoljeno živeti v jezanje dobovničnih mestnih četah, tako imenovanih «gelov», vozili se po železnicaah in v posebnih, vedno prenapoljenih vagonih in ki imajo tudi v tramvaju svoje dobovne

LIST IZ TRŽAŠKE SLOVENSKE KULTURNE ZGODOVINE

TRŽAŠKE NARODNE PESMI

Pevska zborstva (Prosvetno društvo Skednja, Sv. Marija Magdalena splošno ljudsko društvo) in najbližje okolice, kako proslaviti jubilej stoletnice slovenskega slovstva. Obe društvi sta tekmovali za najboljšo pesem. Tekmovanje je bilo izjavljeno na javnem koncertu v obnavljata zborstva, ko sta predhodni zborovi leto za leto popularizirali pesni, ki jih je danes življenjska generacija. Ob prehodu dvestoletja slovenskega slovstva v Trstu našlo pravo domače slovensko slovstvo, ki je vodila italijansko in evropsko slovensko vzhajala v sovinizem. Vsi Slovenci smo bili v defenzivi!

bračili smo svoj rod pred potuje-njem. Vsekakor je bila naša borba porvem opravljena. Razumljivo je, da je tudi na slovenski strani tu tam zašel boj v nepravilni vrniti v napačno smer — v sovizem. Danes je naša borba za naše narodne in jezikovne pravice, ki jo še bomo proti istim sovražnikom kot pred petdesetimi leti, zavarovana pred sovini-sličnimi napakami, ker stoji ramo ob ramo z nami italijanske demokratične množice, ki se prav tako kot mi Slo-venci sami zavzemajo tudi za sloven-ske pravice.

Na zatonu preteklega stoletja so naše očete začutili potrebo po sloven-ski pesmi. Pevska društva so sicer gojila slovensko umetno pesem; ven-dar se je med tržaskimi Slovenci fu-tlo pomanjkanje lahkih, melodioznih pesmi, ki bi jih ljudje peli za vsakdanjo rabo in kjer koli: doma, v gostini, in veseli družbi.

Tedaj je bilo je to leta 1899) pri-šlo zlatarju Dražonu Vekletu, bla-gajniku pevskega društva «Slava» na Kolonkovicu, na misel, da bi razpiša-

ll nagrajno tekmovalje za enarodne navdušenjem sprejel. K sodelovanju priproste pesmi. Njegov predlog je je bila povabljeni tudi Skednjaški odbor pevskega društva «Slava» z «Vesilias». Na skupni seji obeh od-nadušenjem sprejel. K sodelovanju priproste pesmi. Njegov predlog je je bila povabljeni tudi Skednjaški odbor pevskega društva «Slava» z «Vesilias». Na skupni seji obeh od-

Seveda ne moramo teh enarodnih prispriostih pesmi meriti s strognim merilom literarnega in glasbenega kritika. Ze sam namen pobudnikov ni stremel za visoko, dovršeno čisto umetnostjo, temveč le za čim večjo popularnostjo. Zato je besediilo pre-prosto in vse pesmi v taktu najraz-ličnejših takratnih plesov: valčka, polke, mazurke in drugih. Ljudje pa niso bili takrat bog in kako izbirni in kritični. Ena izmed najbolj zake-renenjenih je bila pesem «Milica», ki so jo prepevali na valčkov takt, pa ima vendar dokaj narodne in naivne verze:

«Taki je sladka, tak je mila
kot bi rože dihala,
krasna, kakor bi se bila
v rajski rosi kopala.»

Večina pesmi je ljubavne vsebine, vendar se tu in tam prepletajo do-moljubne pesmi, od katerih je najbolj ponorodela «Primorska fantovska» (od Tomasa) in Gorazdova «Brez spanja».

«Naše ljub' ce
so fajni poudce,
po slovensko govore.»

Težko bi bilo iz preostalih letakov ugotoviti avtorje vseh pesmi; vendar je opaziti, da so v prvih letih so-delovali predvsem domači avtorji iz Trsta in okolice z originalnim besedi-lijom, medtem ko so kasneje iskali besediila tudi drugod. Tako sta n. pr. v tekmovalje za leto 1908 zašla na-rodna «Po Savi in Dravi» in Gregor-čičev «Zgubljen evet».

PEVSKO DRUŠTVO «SLAVA» PRI SV. M. MAGDALENI SPODNJI DNE 2. MAJA 1906.

DRUGI SIN PATERSONOVIH

Neka filmska družba je prosila Džimove stariše, naj nastopi njun film govori o ženi belega

ljubi v črnc in ki jo preganjajo ameriški rasisti ter končno najde domovino v SZ. Vsebinska je bila taka, da starši niso mogli odreti. Tako so imeli priliko stotisoč ljudi, domači in tuji, gledati ma-lega Džima na platnu. In prav gotovo so si vsi zapomnili zadnje kri-ke ameriškega rasista in mra-čnika, da je mali otroka črnc, sovjetski ljudje raznih narodnosti veselo dvignijo jokajoče dete in ga z upskanjami v raznih jez-kih skušajo potolažiti.

za Vera Aralova Patersonovo pa so se zavzeli tovariši in mo-gočna Sovjetska zveza je po-skrbela za tri sinove in za ženo. Otrokom Loyda Patersona ne preli ne beda ne glad. Oni ne bodo nikdar občutili strahnega

življenja, na katerega so obsojeni črnci v Ameriki. Dečki obiskur jejo solo. Džim pa je pred dvema letoma vstopil v vojaško akade-mijo v Rigi.

Vera Aralova Paterson pa je izredna umetnica in se vsa žrt-uje svojemju poklicu in svoji družini.

Taka je zgodovina družine ali bolje zgodovina ljubezni Vere Aralove in Loyda Patersona. Ne-hote moramo ob tem pomisliti, da je usoda omenjene družine usoda enega izmed milijonov črncev, ki so šele v Sovjetski zvezi, v domovini vseh delovnih ljudi spoznali najvišjo radost, da so enakopravni ljudem ruskega novega sveta, kjer ima vsak člo-vek pravico do človeške sreče.

borov, ki se je vršila v gostini pri «Cajnatu» (sedanji sedež SIAU-ja v Skednju) je bila zadeva dokončno dogovorjena in določena je bila na-grada 50 kron za najboljšo pesem. V takratnih odborih obeh pevskih zborov so bili v štednjaški «Vesilias» predsednik Ivan Godina - Kudrič, Franjo Suhani - Tambur, Ivan San-cin - Čoča, Andrej Godina - Joki in Peter Sancin - Bjeja; v «Slavinema» odboru pa kot predsednik Miklavc Anton ter Anton Nardin, Dragotin Veklet, Dragotin Gregorčič, Ivan Sve-tina, Josip Kobeč, Vekoslav Kuret in Miloš Pahor.

Prvo leto so prejeli deset pesmi, toda že odbor sam je izločil štiri pes-mi, tako da je prišlo v končno oeno-javnosti le šest pesmi, ki so jih na-tisnili na letak, da se je obširno seznanilo z besediilom. Letak nosi na-

ljudskega plesa, kateri bude dne 30. decembra 1900 ob 4. uri pop. «Pesmi pa so bile »Ljubca moja kaj si strilas (šifra Monzart), «Slovo» in «Ne boš, ne boš (obe pod šifro Podstemska), «Milica» in «Primorska fantovska» (od Tomasa) in Gorazdova «Brez spanja».

Na evškem ljudskem plesu sta pevka zbor «Vesilias» in «Slava» zapeta te nove pesmi, nakar jih je godba večkrat ponavljala v odmorih in tudi med plesom, saj so vse pesmi zložene na plesne takte. Tako so jih začeli še plesati prepevali in pesem je osvobodila občinstvo, zlasti ker so se organizatorji poskrbeli, da je s pri-merno agitacijo doživela največ glo-bavnanja (in tem je bilo vse odobro-vašeno) pesem, ki jo je odbor sam smatral za najboljšo.

Ko je prvo leto ta pobuda našla med ljudstvom polno razumevanja, sta društvi leto za letom nadaljevali z razpisovanjem tekmovalni in s pri-jerjenjem evškimi ljudskimi plesovi. Plesi so se vrstili v času med božič- in novim letom. Tako so 29. de-cembra 1901 zopet izbrali med šestimi pesmicami «Slovo» in «Ne boš, ne bog me zabil nikdar», pesem «Brez spanja» pa je označena s pevdomi-vom Gorazd. Nastednje leto se Va-lerič pojavil z dvema pesmima pod psevdonimom Zmagovič. Pri tekmo-vanju 1. 1902. se pojavi Zadomski, ricmanjski učitelj Valentič, ki pa pri-služeno nagrado 50 kron daruje Ciril-Metodovi družbi za skednjaški otro-ski vrtec.

Med konkurenti se pojavi tudi E-torski. Za tem imenom se je skrivaj openski učitelj, ki je bil sicer z Grete (gr-Etorski), je pa služboval na Op-činah, celih 35 let.

Pri nagrajdanem tekmovalju leta 1901. je sodeloval tudi Zoran (pse-vdonim nekoga učitelja iz ljubljanske kaznilnice) s pesmijo «Beraški za-kona», ki pa je vzbudila med nekate-rimi puhjanje in zgražanje. Vendar se je tudi ta viharček polegel in pe-šem so prepevali prav tako kot vse druge.

S temi skromnimi podatki smo se spomnili pobude naših očetov pred petdesetimi leti; pobude, ki jo sedaj «Vesilias» in «Slava» obnavljata. Gotovo bi mogel še kdo te podatke izpo-polniti; spregovoriti bi morali tudi naši glasbeni strokovnjaki. Pevski zbor «Vesilias» pa bo ob izjavljanju novih pesmi zapel tudi nekaj starih iz dobe pred 50 leti.

VERA ARALOVA SLIKA SVOJEGA OTROKA

V SPOMIN DESETLETNEGA OBSTOJA PEVŠKEGA DRUŠTVA «VESELIAS» V SKEDNJU 1889 - 1899

STRAN NAŠIH GOSPODINJ

Očesne poškodbe Prva pomoč

Prav vsakomur od nas je že na čest, pri vožnji z vlakom nekaj padlo v oko. In kako neprijetno in boleče je to. Posebno v vlakih mu gotovo priskoči takoj kakšen sopotnik na pomoč; hotel bi mu pomagati in konec je običajno ta, da ima nesrečnej na koncu vseh poskusov še bolj razdraženo in boleče oko kot spočetka. S prstom, z robcem mu skušajo odstraniti tujek, ki ga sploh ne vidijo. Kar na slepo srečo drgnejo po očesu, dokler se bolnik ne naveliča in se vsem skupaj prav lepo zahvali. Tujek se je seveda skrčil očem opazovalcev in leži skrit pod zgornjo trepalnico. Dokler ne obrnete zgornje trepalnice, ga odstraniti ne morete. In zopet nasvet: kdor ni še nikdar na zdravem očesu obrnil zgornje trepalnice, naj nikar ne poskuša in ne muči nesrečnega s tujkom v očesu. Prvič mu poskus ne bo uspel, drugič bo že itak razdraženo oko še bolj razdražilo.

Ce se je tujek zapil v roženico, je sicer vidna, odstranitev pa je mnogo težja. Roženica je najobčutljivejši del telesa. Ce nismo očesa prej s primernimi kapljicami otmrtvičili (Cocain, Pantocain) nam bolnik sploh ne vzdrži poskusa odstranitve tujka, nasprotno, z neuspešnim poskusom mu naredimo na roženici še novo ranico.

Važno je, da gre takšen nesrečnej k zdravniku, ki mu z lahkoto s posebno iglico odstrani tujek. Omenim naj samo železne opilke, ki so najbolj nevarni, ker se zajedajo v globino in rja še dalje draži roženico. Če železne tujke ne odstranimo pravočasno, pride lahko do resnega vnetja očesa.

dobi industrializacije in elektrifikacije naše domovine bo število teh poškodb gotovo naraslo. Poudarjam pa prvo in najvažnejšo: bolje preprečiti kot zdraviti. Ce nosimo pravilno in stalno zaščitna očala pri delu, lahko marsikatero tako nesrečo preprečimo. Večina ponesrečencev, ki prihaja na kliniko, je utrpela nezgodo po lastni krivdi, ker ni imela oči zaščitnih.

Delavcu brizgne v tovarni tekoča kovina v oko, razbeljeno železo; tudi tu je važna takojšnja, čimprejšnja odstranitev, ki pa le redko uspe. Ce je te vrste poškodba količkaj težja, spada ta bolnik vedno v bolnico. Se veliko težje in nevarnejše kot poškodbe z žarečimi kovinami so poškodbe z jedkovinami, predvsem kisljinami in lugl. Ze prav majenkostna poškodba postane lahko dolgotrajna in nevarna. Posebno lugi se zajedajo v globino in razjedajo še ono, kar spočetka še ni bilo uničenega. Najnevarnejša in najbolj zahrbitna je poškodba z amoniakom.

Bistvo poškodb z jedkovinami so spremembe kemičnega stanja tkiva. Kisline in lugi se kemično vežejo s poškodovanimi tkivom. Kisline stvarjajo trde skorje na površini in ne prodirajo globlje v tkivo, lugi pa tope beljakovine in se zajedajo vse globlje in globlje v tkivo. Zareče kovine ožgo površno plast ali pa vse plasti očesa; odvisno je od vrste kovine in temperature.

(Nadaljevanje prihodajič)
Dr. C. Dereani.

ZDI SE MI, DA CUJEM GLAS CITATELJICE, KI PRAVI: »SAJ TO SO VENDAR POPOLNOMA ENOSTAVNI KOSTIMI!« RES JE, POPOLNOMA ENOSTAVNI SO, VENDAR JE TREBA OPOZORITI NA NEKAJ NOVOSTI, PRI PRVI SLIKI JE VAZEN KROJ SPREDNJEGA DELA JOPICE, PRI DRUGI ENOSTAVNOST ZAPRTE JOPICE IN BOGATEGA KRILA. PRI TRETJI, KI PREDSTAVLJA KLASICNI KOSTIM, PA SO NOVI ZEPI, KI DAJO BOKOM MEHKEJSO, ZENSKO OBLIKO. IZVEDETE LAHKO LEPE BARVNE KOMBINE CIJE, KOT NA PR. CRNO-SIVO, SIVO-RDECE, SIVO-RUMENO, MODRO-BELO, ALI PA SE ODLOCI- TE ZA ENOBARVNO OBLEKO. SIVA JE NAMREC LETOS NAJBOLJ PRILJUBLJENA BARVA.

NASVETI

- POLETNE PEGE. Cesto skazijo sončne pege sicer lep obraz. Odstrani jih lahko zdravnik ali tudi sami. Zdravnik bo uporabil močna sredstva, ki niso brez nevarnosti v rokah laika. Zato bomo navedli nekaj preprostejših sredstev.
1. Poskušajmo zdrgniti vsak dan kožo s polodstotnim kalijevim ali natrijevim lugom ali z limoninim sokom. Koža postane rdeča in se oluči, pri čemer izginejo tudi poletne pege. Ce pa postane koža prerdeča, moramo za nekaj časa prenehati z drgnjenjem.
  2. Zjutraj in zvečer stavimo na obraz 10 minut obloge, ki smo jih namočili v naslednji mešanici: vinskega cveta 100.0, glicerina 100.0, mlinega špirta 200.0 in po pet kapljice olja geranije in bergamotke.
  3. Učinkovito sredstvo je tudi brezov sok, s katerim orosimo pege dvakrat do trikrat na dan.
  4. Drobnost nastrgan hren denemo v močan vinski kis in dobro zamašimo. Cez teden dni precedimo vze skozi tkanino in uporabimo tekočino zoper sončne pege. Uporabljamo to tekočino vselej, kadar koli in kjer koli se nam pojavijo pege.
  5. Košček vate namočimo v tri odstotni vodikov superoksid in ga položimo na pege. To napravimo dvakrat na dan, ne smemo pa po postopku pozabiti zdrgniti kožo z mastno kremo. To sredstvo pa ni nedolžno, zato moramo z njim za nekoliko dni prenehati, če se pojavijo tudi najlažji rdeči madeži na koži.
  6. 64 delov vode iz pomarančni cvetov zmešamo z osmimi deli glicerina in enim delom boraksovega prahu in namažemo s tem pegasta mesta. Zvečer zdrgnemo kožo z mažo, ki jo pripravimo takole: zmešamo 8 delov neslane svinjske masti, en del mastnega mandeljnovega olja in pol dela benzolove tinkture in dobro premešamo.
- Kljub vsej negi pa se sončne pege vedno in vedno pojavljajo. Nobeno zdravljenje nima stalnega uspeha in zato moramo vsak postopek ponoviti, čim se pege zopet pojavijo.

VZGOJI OTROK VEČ POZORNOSTI

Večkrat se slišijo pritožbe, da so otroci leni, brez volje in veselja do šolskega dela. Starši takih otrok izražajo upravičeno in razumljivo zaskrbljenost. Ako otrok ne čuti ljubezni do dela, ako ga ne vabi knjiga, ako mu je učenje odvratno, prežičlja čas v brezdelju ali ga zapravlja tja v en dan, brez koristi za svoje poznejše življenje. Tak ne bo imel uspehov ne v šoli in tudi pozneje jih ne bo pokazal, ako ne bo pravočasno odpravljen vzrok, ki ga ima v oblasti. Potrebno je torej takoj zaslediti od kod zakaj, in kako se kaže otrokovo nezapolnoženje do učenja in odpor proti delu. Eno pa je gotovo, in sicer to, da otrok ni prinesel teh hib s seboj na svet. Nasprotno, malo dete je globlino, vedno išče predmetov za zaposlitev svojih ročic. S predmeti se igra, a igra je za dete »delo«.

Cim dete odrasča, tem aktivnejša je njegova igra tem vztrajnejša je, ker z razvijajočo se domišljijo vste tudi otrokovo mišljenje, se zbujajo njegova volja, hošenje, ki polagoma privede otroka do samo-delavnosti, do samostvarjanja. Prav tako smemo imenovati delo vsa izmišljanja in njegovo radoznalost, ki nepravilno vzgojitelja čestokrat tako zelo draži in vznemirja. Po svoji naravi je torej otrok delaven. Nastane vprašanje, od kod neuspeh zlasti v šolskem delu? Temu je ponajvečkrat kriva otrokova okolica, razmere, v katerih živi, pomanjkanje in okrnjenost zdravje. Tak otrok se ne more meriti ne v delu in ne v uspehih s sebi enako starimi tovariši. Znači njegove nezmožnosti se kažejo v takojšnji utrujenosti, razburljivosti, raztresenosti in drugače. Za te otroke je šolsko delo prenaporno in ga ne zmorejo. Oni so potrebnih nege po zdravniški nasvetih ter posebnega postopka pri sprejemanju šolskega znanja. Ob neodgovarjajoči vzgoji in načinu pouka tak otroci obnemorejo, zno-stajajo za drugimi, polenijo se in v njih samih zraste čut manjvednosti.

Otrokovo bolešno stanje pa ni vselej edini vzrok lenivosti, poptušanja in neuspehov. Marsikje in mnogokrat je temu kriva tudi slaba domača vzgoja. Družinski člani večkrat otroka preveč razvajajo. Razvajen otrok, katerega starši in sorodniki obsipavajo s prevetliko, morda nezasluzeno pohvalo, nežnostjo, božanjem in poljubljanjem, bo poznal le pravice, dočim mu bodo dolžnosti ostale tuje. Nikoli ne bo občutil veselja do dela, niti do šolskega, ker živi brez skrbi.

Poznamo pa še druge vrste domačo vzgojo, ki zahteva od otroka preveč, ki ga ponižuje in šoli z neprestanimi ukazi, krikom, moralnimi nauki i. dr. Tak vzgoja duši v otroku energijo do lastnega podviga in vero v samega sebe; tako vzgojen otrok ne more in tudi ne želi kaj doseči: ostane ravnodušen, brezbrizen in čestokrat išče sprostitve svojih sil v slabi družbi in slabih delih.

Tudi pomanjkljivo nadzorstvo je podlaga otrokovi nedelavnosti. V fašistični eri in za časa vojne je ta pomanjkljivost zavzela širok obseg, kar je popolnoma razumljivo, če pomislimo na okoliščine, v katerih je živel družina. Po vojni se nadzorstvo nad otroki še

daleč ni izboljšalo. Vzgoja otroka je mnogim staršem v breme. Oni čakajo, da bo šola izboljšala ali odstranila vse otrokove razvade. Starši zavračajo krivdo na čas, delo, utrujenost itd. Zavedati se je treba, da vzgoja ni breme, ki se lahko po volji naloži in odloži. Vzgoja je najvažnejša dolžnost, ki jo morajo vestno izvrševati odrasli nad mlajšimi. Tako zahteva interes otroka, družine in človeške družbe. Vsak izgovor v tem oziru je neopravičljivo, kajti poznamo tudi revne družine, ki imajo vzorno vzgojeno dečo. Po težkem delu naj- deta oče ali mati še toliko časa, da se porazgovorita z otrokom in se pozanimata za njegovo šolsko delo. Pomanjkljivo nadzorstvo je izvor otrokovega popušanja in je tudi napotek k lenobi. V otroku, ki ga ne nadzorujemo, zamre zanimanje in hoteenje, ustavi se razvoj njegovih sposobnosti in teženj, da bi premagal ovire, ki mu hodijo na pot.

Vpliv družinskih članov je zelo velik. Zlasti je velikega pomena zgled, ki ga dajejo otroku. Važno je, da so starši delavni, da kažejo zanimanje in veselje do dela, delo cenijo in spoštujejo.

Ako vidi otrok, da njegov vzgojitelj podcenjuje delo, se ga brani

in nad delom godrnja, se v njem nikoli ne bo zbudila želja po delu, se delu ne bo priučil, mrzil ga bo in se mu izogibal. Zlasti je važna vzgoja k delu danes, ko je delo našo svojo pravico in sprejema delavec oblast v svoje življave roke.

Prav tako vodi nemarnost in nered v domači hiši otroka k brezdelju, lenobi in pohajkovanju ga vrže prej ali slej na krivo pot.

Pa še drugi vzrok je, ki zaveda otroka k nemarnosti in nedelavnosti. To je nesodelovanje staršev z otroki pri njih šolskem delu. Ako otrok ne čuti nad seboj nadzorstva, ako ne vidi, da bi se domači zanimali, kako on čita riše, piše in računa, ako opazi, da nikomur ni mar, kam, s kom in kod on hodi, bo izvrševal svoje delo površinsko, netočno. Kar bi danes lahko storil, bo odložil na jutri. V naglici bo delal, ko bi moral počivati in tenaril ko bi moral delati. V takih razmerah se ne bodo v otroku nikoli utrdele navade zavestnega in premišljenega dela.

P. S.

Tržaška kuhinja

Cetrtek: Zdrob na juhi, goveje pogačice, žličniki, solata, Večerja: Vampi s krompirjem, sadje.

Petek: Mineštra iz fižola in riža, pire krompir, ocvrta jetra, cvrtje iz krušnih drobtin 1). Večerja: Ribe, radič, krompir.

Sobota: Juha iz belušev, zrezki, cvetača v solati, sadje. Večerja: Testenine z guljažem, redkev, sir.

Nedelja: Riž na goveji juhi, pečenka, grahov pire, snežne kepe s kremo 2) Večerja: Spinača z jajci, čaj s piškoti.

Ponedeljek: Mineštra iz leče in riža, ocvrti možgani, solata. Večerja: Polenta z maslom in sirom, kompot.

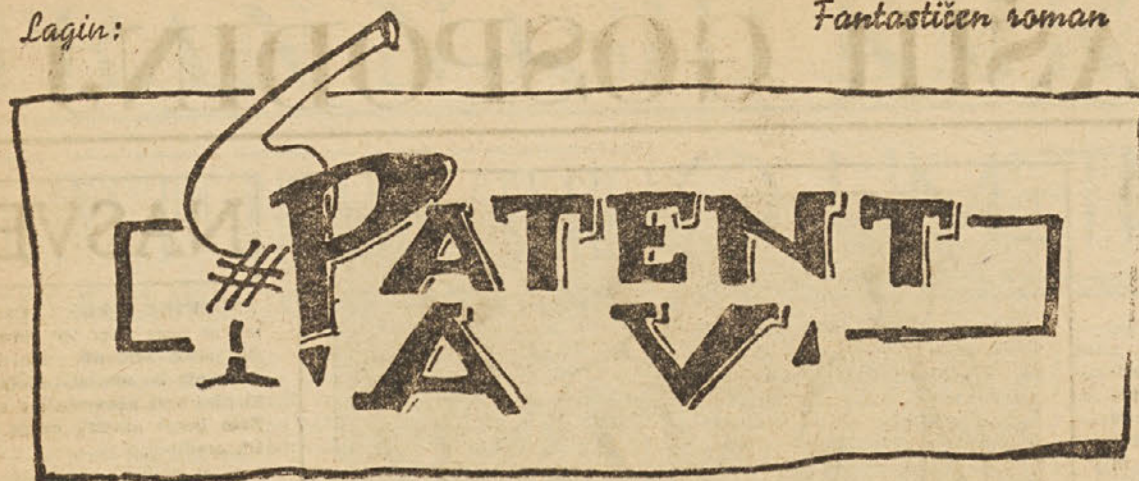
Torek: Vlivanci na juhi, krompir, goveje meso, radič. Večerja: Polenovka s krompirjem, čokoladna krema.

Sreda: Zelenjadna juha, fižol v solati, trdo kuhana jaja. Večerja: Prežganka, rižot s školjkami, radič, sadje.

1) Cvrtje iz krušnih drobtin. Zmešaj dva rumenjaka s 50 gr

sladkorja. Dodaj 100 gr krušnih drobtin, naribane limonove lupine in toliko mleka, da postane zmes tekoča. Dodaj še 50 gr rozin in sneg dveh beljakov ter cvrti počasi na 40 gr masla ali olja 30 minut na vsaki strani.

2) Snežne kepe s kremo: 3 beljaki, 6 žlic sladkorja, 4 rumenjaki, 80 gr sladkorja, 1 žlica moke, vanilija, 1/2 litra mleka. Postavi skledo z beljaki in 6 žlicami sladkorja v posodo, v kateri vre voda in stolčič sneg. Za kremo pa vmešaj rumenjake z 80 gr sladkorja, dodaj moko, vapijilo in mleko, mešaj na šibkem ognju, dokler se krema začne dvigati. Ko jo odstraniš z ognja, še nekaj časa mešaj, jo prelij in obloži s kepmi snega.

Zdravniku Stifenu Popfu, ki je iznašel zdravilo za pospeševanje rasti organizma, je Cfardeja, zastopnik tvrdeke Zavora, ponujal velike vsote, če bi hotel s svojim zdravilom pospeševati rast otrok. Popf je tako zločinsko delo odklonil, zato je Cfardeja sklenil, da se maščuje. Pregovoril je Buka Suza, da je napadel Manhema Beroimeja in izjavil, da sta zločin izvršila Popf in Anejro. Popfa so zaprli, Cfardeja je zdravilo ukradel.

Sodišče je medtem obsodilo Popfa in Anejra na usmrtni električni stoli.

Tomaza Magarafa, ki je po Popfovi zaslugi zrastlez iz pritlikavca v normalnega človeka, so izabili v Vzorno zdravilišče za učitelja v streljanju.

V zdravilišču so z ukradenim Popfovim zdravilom vzgajali iz otrok odrasle ljudi, ki bi v kratkem času lahko postali očetje, dedje, matere in babice...

Gojenci zdravilišča so bili same sirote, pomotoma pa so mednje poslali tudi Pedra Garga, ki je imel še mater. Pedro je izredno veljubil učitelja Magarafa.

V zdravilišču so prišli gostje, ki so zahvalili od ravnatelja podrobnih poročil.

Delo v Vzornem zdraviliškem zavetišču za popolne sirote je v praksi dokazalo: a) z vbrizgom »leka — AV« je mogoče v nekaj mesecih vzrediti iz otrok v starosti treh do štirih, petih let, odrasle moške in ženske z docela otroškim razumom in otroškimi izkušnjami; b) ti, odraslim ljudem podobni otroci se dajo s primernimi vajami lahko izuriti za navadna dela, ki jih zahtevamo od normalnega delavca pri tekočem traku; c) precej hitro jih je mogoče izučiti za dobre vodnike vodljivih torpedov, v vodnike, ki ne bodo razumeli, da grejo v gotovo smrt; d) streljanja se učijo z lahkoto in z veseljem in iz njih se dajo vzgojiti izvrstni strelci; e) s planško in dobro premišljeno vzgojo se ti, odraslim ljudem podobni otroci pokorijo vsakemu ukazu; e) vse te rezultate je mogoče doseči z navadnimi telesnimi kaznimi, odtegotovanjem hrane in ustrežajočimi spodbudami.

Gostje so pazljivo poslušali obe poročili, izrazili svoje zadovoljstvo, hvaležno priznanje in navdušenje spričo znanstvenega genija poročevalcev. Nato so se poslovili in odšli na kolodvor.

S tem inšpektorskim obiskom se je končala prva poskusna doba znanstveno-pedagoške dejavnosti kolektiva doktorja Alfreda Vanderhunta.

V nekaj dneh je gospod Vanderhunt poklical k sebi Tomaza Magarafa, se mu zahvalil za vestno izpolnjevanje njegovih dolžnosti, mu izročil kverto z denarjem in povedal, da Vzorno zdraviliško zavetišče ne potrebuje več njegovih uslug. Pri slovesu mu je ravnatelj krepko stisnil roko in ga opomnil, da mora ohraniti v tajnosti vse, kar je videl v zavetišču. Doktor Sim Midrub je odpeljal Magarafa v svojem avtomobilu na kolodvor.

Ko so se za njima škripaje zaprla težka železna vrata zavetišča, je Tomazo Magarafa olajšano vzdihnil, kakor da se mu je zvalila gora z ramen. Okrog njega, do koder je segalo oko, se je odpiral normalni človeški svet.

ŠTIRIINDVAJSETO POGLAVJE,

ki govori o tem, kako se je Tomazo Magarafa vrnil v mesto Pelep, a ga je naslednji dan zopet zapustil.

Pred svojim procesom je Magarafa vzel v roke časopis samo zato, da je preletel stolpec športne in gledališke kronike. Po procesu je izgubil sleherno zanimanje za časopise.

Zato ni imel Magarafa, ko je zapustil Vzorno zavetišče, najmanjšega pojma o tem, da je bil doktor Popf aretiran, da so ga sodili in obsodili na smrt. Za časa bivanja v zavetišču je oddal v pisarni pismo na doktorja Popfa v Bakbuku. Pisal je, da se mu dobro godi in naj si spoštovani doktor ne dela preglativ zavoljo njegove usode: do poletja bo pripravil nov spored in se povrne na oder. Magarafa, kajpak, ni mogel vedeti, da gospod Vanderhunt osebno pregle-

duje vsa pisma, ki bi morala iti skozi vrata Vzornega zavetišča, in da sta bili obe njegovi pismi pridržani. Ker ni prejel odgovora iz Bakbuka, je bil Magarafa užaljen in sklenil, da ne bo več pisal.

Ko je zapustil peron pelepske postaje, ni šel domov, temveč se je napotil naravnost v restavracijo »Dveh šampionov.« Bilo je štiri popoldne, najbolj mrtvi čas za restavracijo takega mesta, kakršen je bil Pelep, kjer je bilo skoraj nedostojno obedovati zunaj doma. Lahko si mislimo, kako začuden je bil Magarafa, ko je videl, da je restavracija nabito polna. Poleg navadnih gostov, so bili tu tudi meščani, ki so bili preubožni ali nasprotno prebogati, da bi se mudili v restavraciji »Dveh šampionov.«

Bivši šampion boksa mu je stekel naproti in široko razprl junaške roke v objem:

— Tomazol Prijatelj!

Prisrčno sta se poljubila in potrepljala drug drugega po hrbtu. Obkročili so ju gostje in stiskali Magarafa roko krepko in z iskreno prostodušnostjo dobrototnih deželanov, ki so bili ponosni, da so znani s tako slavnim možem, kakršen je bil Tomazo Magarafa.

Kdo ve, koliko časa bi se bilo nadaljevalo to vzajemno izražanje ljubeznivosti, da ga ni pretrgal Evgen Cimmaron s svojo običajno brezobzirnostjo in vzkliknil:

— Gospoda! Glejte, ta nam utegne marsikaj povedati! Ta mož je prepotoval skoraj vso deželo! Naj nam on pove, kaj govorijo o tem v drugih krajih!

Cimmaronov predlog je žel burno odobravnje.

— Dovolite, dovolite! — se je smehljajl Magarafa in mahal z rokami. — Čemu vam je moje mnenje tako nujno potrebno? Razložite mi to.

— Kaj se pravi »čemu?!« — je rekel Magarafa družabnik in započil vanj pogled. — O tem, o čemer govori zdaj vsa dežela: o zadevi doktorja Popfa in Anejra.

— O doktorju Stifenu Popfu? — se je zdrnil Magarafa. — Česa pa ga dolže?

— Fej, vrag! — je srdito rekel Cimmaron. — Mar prihajaš z lune, ka — li? Na, beril!

In prožil je Magarafa kup časopisov.

— Bil sem bolan, ves čas, — je skesano zamrmral Magarafa, da bi na nek način opravičil svojo nevednost.

V »Kurjeru« je Magarafa preletel z očmi formulo razsodbe, stenografsko posneti govor tožilca gospoda Pappula in nekaj dobro plačanih člankov, ki so izražali srd proti obsojencema in naročali državljanom Aržanteje, naj izvajajo zdaj in za vselej pravilne zaključke spričo mučeniške smrti pohlevnega bakbuškega mladeniča Manhema Beroimeja.

— To je kaj nepričakovano zame! — je v zadregi rekel Magarafa, ko se je odtrgal od časopisa, s katerega sta gledala nanj skozi železno kletko doktor Popf in neznan mu človek po imenu Anejro. — Jaz ne morem nikakor verjeti, da je doktor Popf sposoben izvršiti umor! To je najboljši človek! Nesebičen, vesel, preprost... In velik učenjak! Govoril je z menoj, kakor da sva si enaka, no tako, kakor ti, na primer...

— Ti si osebno govoril z doktorjem Popfom? — ga je z vncmo vprašal Evgen Cimmaron in ko je prejel pritrdilni odgovor, je zarjul na ves glas: — Gospoda, ste li čuli? Gospod Magarafa je znan z doktorjem Popfom!

— Počakaj! Počakaj! — ga je nejevoljno ustavil Magarafa. — Daj, da vidim drug časopis.

Bila je »Centralna dnevna pošta« osemindvajsetega februarja. Naslovni napisi so bili natiskani z velikimi črkami:

»Kornelij Eduf pravi, da je bila sodba proti Popfu in Anejru sramotna komedija.«

»Ves bakbuški proces je strahoten konglomerat preduverjenja in kršenja osnov procesualnega kodeksa! — izjavlja Kornelij Eduf.«

»Kornelij Eduf se je zavzel za doktorja Popfa! — pri tej misli je postalo Magarafa laže pri srcu.

Če je bil v Aržanteji kdo, ki bi mogel iztrgati iz krepčev aržantejskega pravosodja nedolžno žrtev, je bil to zares Kornelij Eduf.

Ni bilo Aržantejca, ki jebral časopise, da ne bi poznal tega imena. V Aržanteji so bili bolj izkušeni odvetniki, bolj moderni in boljše govorniki, toda nobenega drugega predstavnika tega poklica ni tako goreče ljubil večji del prebivalstva dežele, kakor ga je drugi, manjši del, sovražil. Bil je zelo nadarjen, zelo razumen.

— Zlato glavo ima, — je rekel o njem predsednik aržantejskega združenja odvetnikov.

Lahko bo pristavil, da ima Eduf tudi zlato srce. Toda v Aržanteji niso prištevali usmiljenega srca med nujno potrebne lastnosti dobrega odvetnika.

Eduf bi bil lahko postal pravni svetovalec katerega koli velikega koncerna, znamenit parlamentarec ali minister. Vsekakor bi bil lahko postal zelo bogat, v resnici pa se je za silo preživljal. Bil je tršat mož s črnimi očmi, kostanjevimi lasmi, še kar lepo, a krepko zraščeno, odporen, odločen, bistroumen, če je bilo treba, tudi zbadljiv. Kadar je šlo za pravično stvar, je delal tudi za deset ljudi. Poznal je zakone tako globoko, podrobno in natanko, da je spravil v zadrego uradne čuvarje reda in rešil ječe, prisilnega dela in smrti že mnogo jetnikov, o katerih so mislili, da so izgubljeni.

Neutrudljiva dejavnost Kornelija Edufa je bila nerazdružno zvezana z zgodovino delavskega gibanja v Aržanteji. On je bil, ki je rešil električnega stola O' Konnora, Eveda in Dorrino v Mestu velikih žab; on je bil glavni branilec na znamenitem procesu proti šestnajstim mladincem iz Borra; on je iztrgal iz smrtnega žrela Avrellija Aaroba, ki so ga obdolžili, da je poskušal razstreliti citadello, ki je branila aržantejsko prestolnico z morja, zato, da bi razširil »rdeče ideje.« Eduf je potoval od sodišča na sodišče in branil obtožence v takih zadevah, ki so se zdele največjim optimistom brezupne. Delal je kakor vol in si privoščil počitek šele, ko je dobil proces in stisnil roko osvobojenemu jetniku.

Gmotno in telesno izčrpan je večkrat sklenil: »Dovolj! Nič več! Čas je, da pustim prakso in klateško življenje!« Jezen je sedel v vlak, se pripeljal v Mesto velikih žab in se začel pripravljati na ustaljeno življenje. Toda kakor nalašč so mu vsakokrat sporočili novo, v nebo vpljajočo zadevo in nepremagljivo strast po socialni pravičnosti je prevladala njegovo potrebo po miru.

Dvajsetega februarja je prišla k njemu v Mesto velikih žab, v njegovo novo stanovanje delegacija bakbuškega splošnega komiteja za obrambo Popfa in Anejra. Ze tedaj je bilo očitno, da je smrtna obsodba vnaprej odločena stvar, čeprav ni bilo nobenih dokazov krivde. Prekasno je bilo, da bi se Eduf vključil v proces. Peljal se je v Bakbuk, da bi sestavil poročilo o protizakonitih ukrepih, ki sta jih med sodno obravnavo zagrešila sodnik Tek Ursus in tožilec Dan Pappula, in pripravil revizijo procesa. In zopet je bil njegov sklep, da bo odložil prakso, odložen kakor že večkrat na nedoločen čas.

Čeprav je bil Tomazo Magarafa daleč od političnega življenja, je vendar doumel, da, če se je za stvar zavzel Kornelij Eduf, pomeni, da sta doktor Popf in drugi obsojence poplunoma nedolžna in da bo vse storjeno, da bi ju rešili.

Te svoje misli je Tomazo Magarafa razodel v veliko Cimmaronovo veselje v restavraciji »Dveh šampionov« zbranim gostom.

Po njegovih besedah se je začel prvi miting pravkar organiziranega pelepskega občestvenega komiteja za rešitev Popfa in Anejra. Predsednik komiteja, najbolj znani meščan mesta Pelepa — Evgen Cimmaron, — je predlagal besedilo vloge na predsednika vrhovnega sodišča.

Ta vloga je bila ena izmed stotero in tisočero vlog in protestov, ki so jih v teh dnevih sprejeli obrambni komiteji, ki so se spontano organizirali v vseh kotičkih dežele. Vsebinsa protestov je bila več ali manj enaka.

Prvi se je podpisal pod vlogo Evgen Cimmaron — dvakratni boksarski čampion dežele; za drugega podpisnika so predlagali Tomaza Magarafa — znamenitega univerzalnega odrskega umetnika; tretji se je podpisal podpredsednik komiteja in predsednik krajevnega društva vojnih veteranov. Nato so se podpisali predsednik in sekretar sindikata mehanikov in remontnih delavcev tovarn za čiščenje bombaža, sekretar bratovščine trgovskih uslužbencev, predstavnica ženskega društva koristnih znanosti in dva mestna zdravnika od petih.

Nato so sklenili, poslati ženama obsojencev sožalna pisma. Kar tam so sestavili besedilo teh pisem, ju stikali na pisalnem stroju in ju podpisali vsi navzoči. Magarafa je prosil spoštovani zbor, naj njemu poveri čast, da osebno izroči pismi nesrečnima ženskama, zakaj sklenil je, da se naslednje jutro popelje v Bakbuk.

9

Mariji se je zdelo, da veje od očeta ledena groza. Če je le zinil, jo je izpreletel mraz. Nesla je iz čumnate pehar zrnja in njeni koraki so bili še bolj zadržani in tišji kakor steer. Ko je bila v bližini gospoda očeta, je ta izpregovoril s koticom ust, ne da bi jo pogledal:

»Marija se obleče in pojde z nami.«

Ni vedela, za kaj gre, toda že zvok tega glasu, ki je izgovoril njeno ime vselej samo v neblagih trenutkih, je povzročil, da je vsa okamenela. S pogledom je klicala mater na pomoč; takrat ji je materin pogled odgovoril s pomirljivim sporazumljenjem:

Samo k materi obrnjena je zašepetala:

»Jaz... jaz pojdem na proščenje? Kdo pa bo doma?«

Za mizo je mlinar zakašljajal.

Zbodlo jo je v srce.

Mlinarica ji je skrivaj namignila in glasno potrkala na hleb, ki ga je po davnem običaju spekla iz najboljše moke, da bi ga vzela s seboj kot gostinski dar iz mlina. Na glas je rekla:

»Saj imaš dve namestnici tu, Marija. Lenka je vendar dovolj urna. Pošljem pa še po Kaftanko, da boš brez skrbi.«

Šli sta na dvorišče in šele tu se je začelo posvetovanje v šepetu. Vsi so vedeli, da ostane pri tem. Ana je z vneto izpraševala in vsa zardela od razburjenja.

»Kaj pa jaz, ne pojdem? Jaz ne?« je nadlegovala mater.

»Nič ni rekel,« je odgovarjala mlinarica, ki je bila zatopljena v ugibanja in načrte.

Marija jo je preplašeno vprašala:

»Kaj pa naj oblečem?«

Vožnja na proščenje je pomenila zabavo. Ana bi se bila gotovo že pripravljala, toda Marija se ni nič veselila. Najrajši je bila doma v krogu vsakdanjega dela in vznemirjalo jo je vse, kar jo je oddaljevalo od tihih navad njenega življenja.

Danes pa je bilo treba poslušati. Izmuznile so se v zadnjo sobo, kjer so visele na drogu, ki sta ga držala dva podstavka, vse ženske obleke, kolikor jih je bilo v hiši, pokrite z zbledelim katunom. Ana je bila najbolj vnetja pri izbiranju; sama si je pomerila vsak kos, ki se ji je zdel primeren, da bi ga mogla Marija obleči brez sramote. Naposled so se zedirile za obleko iz svile česnjeve barve, ki si jo je dala mlinarica narediti za krst prvorojenega sina.

Mariji je bila nekoliko ohlapna, toda Ana je takoj vzela bucike in prepenjala, popravljala ter izjavila, da bo tudi očistila majhne madeže plesni, ki jih je odkrila v gubah krila. Lenkina krstna ruta z vezeni mi rožami na robih je bila za glavno ruto. Iz desetkrat zavitega skrivališča je mlinarica razvila zlato ogrlico in uhane in ko je Marija vse nadela, je Ana izjavila, da je vzlic vsem težavam videti kakor prava hčerka iz obrtniške družine. Toda rablo podhrtevanje mišic, ko je stiskala zobe, je razodevalo, da je nevoščljiva in nejevoljna, medtem ko se ji je Marija dobrikala in pošakovala okrog nje.

»Očetova volja je večja ko božja,« je rekla sama pri sebi zlobno. »Jaz na njenem mestu...«

Končno pa je pomislila, da če oddajo Marijo, pride tudi ona na vrsto, in potem, potem bo Ana zletela ko zamašek nad šumečo tekočino, proč, daleč, visoko,

V mlino niso ženske marale za modo; bila je navada, da so se posmehovale mestnim oblekam; sploh so zaničljivo govorile o vsem, kar je prihajalo iz mesta; vendar pa je bila velika razlika med zadržanostjo gospoda očeta in prizanesljivim posmehovanjem žensk.

Lenko so oblačili po mestno, da se ne bi razlikovala od brodskih deklet; toda gospa mama je morala vsako novo obleko z jokom odkupiti od trmo-

glavega mlinarja. Marija je nosila jopice in krila iz blaga, ki ga je Bilanska nakupila od krošnjarskih platnaric. Ni ji bilo za vzorec, ampak pazila je, da bi dolgo držalo, kar je kupila, da bi vsaka ženska v družini imela vedno pri rokah čist predpasnik in naglavno ruto, trdo oškrobjeno, lepo polikano. Toda Ana je skrivaj kupovala narejene reči in si jih na sebi še popravljala. Nabirala je gube, vdevala, šivala trakove in gumbe, kakor je videla pri znanih dekletih.

V Škvorcu so prijatelji že slutili skriti pomen letošnjega obiska in so sprejeli Marijo z glasnim pozdravom:

»Dekle ko rožale«

»Nevesta docela po starem. Ni nakodrana, našpana, našopirjena, ampak taka kakor poštena gospodinja!« so vzklikali gostitelji.

Dekle so pogledovale iz poselske sobe, pri skednju sta fantič in pastir pokala z bičem, toda ujela vse podrobnosti. Marija je korakala, kakor bi hodila skozi gosto, dušečo meglo in malo je manjkalo, da se ni spustila v jok. Šele štiri stene kmetijske sobe, ki so jo spominjale doma, so jo nekoliko pomirile. Tu je bilo kakor v mlino, pod snežnobelo odrgnjen, iz vse stavbe so sem znosili mize in jih postavili drugo ob drugo, da je bila samo ena, dolga miza, od oken do vrat, pokrita z belimi prti. Možeje so se kmalu zapletli v gospodarske pogovore, ženske pa so se izmuznile gor, da bi se v podstrešni sobici preoblekle in pomagale v kuhinji.

Toda brž ko je zazvonilo poldan, so se vsi vrnili k mizam. Gospodinja je morala neprestano siliti goste, naj sedejo, zakaj obotavljanje je bilo del lepega vedenja. Naposled so vsi sedli na mesta, ki so bila doiočena po davnem običaju in premoženjskem stanju. Otroci so ležli na stole, ki so bili postavljeni prav do vrat.

Gospodar je vstal, ko je videl, da so vsi okrog mize, se pokrival in na glas in počasi zmolil oče naš. Poslušali so ga stoje, nekateri so premikali ustnice, ženske so šepetaje odgovarjale, drugi so gledali preko glav nasproti stoječim, a vsi so si krčevito prizadevali, da bi bili videti resni, in šele tedaj so se jim zjasnili obrazi, ko je gospodar sedel in želel vsem dober tek.

Marija ni bila še nikoli na proščenjskem obedu, bila je v zadregi in neprestano gledala na mater, da bi se ravnala po njej. Kar je pomnila, ni bilo v mlino nikoli tolikšne potratnosti v jedeh; o proščenju so imeli razne kolače in štručke, toda vselej samo ene vrste kuretine in mesa, celo za gospoda botra. Spričo tolikšne obilice jedi je bila zmedena. Čeprav je jemala majhne količine ko ptiček, je bila kmalu sita od pogleda na polne skledе mesa in omake, ki je na njih plavala mast.

Posestvo je tu bahato razkazovalo vse pridelke, rodovitnost hlevov, vrtnih gred polja in sadovnjakov, divjačino z lova in ribe iz ribnikov.

Po znameniti juhi, skuhani iz mesa, ki je bilo namenjeno za posle in berače, so krožile skledе, zvrhano naložene s pečenimi gosmi, razsekanimi na zlatorumena stegna, prsi in peruti; žene so izbirale možem njihove priljubljene koščke. Cvrte kokoši so bile v drugih skledah in kmetice so spretno izbirale med zavitimimi kosi črno ali belo meso, kakor je kdo hotel. Nadevani golobje so bili podobni rumenim žogam, tako so bili nabiti z nadevom iz gosjih jaje. Vse je bilo pripravljeno brez umetnosti in okraskov; razkazovalo se je zgolj neizčrpno obilje. Samo pečenemu odojku je kuharica dala v raskavi gobček citróno. Jerebice in zajci so se kopali v dražljivo dišečem soku, ribe v žolci so se lesketale; koštrunovina je ostro dišala po česnu in čeprav so si gostje nadevali in jedli neprestano, se je zdelo, da so skledе vedno enako naložene.

Bose dekcle, ki so jim naškrobljena krila štrlela od nog in novi predpasniki bahato šumeli, so rasnašale pladnje na okroglih laktih. Tu in tam jih je proščenjsko vrvenje zaznamovalo z rdečimi praskami. S prisiljeno vnemo so se sukale okrog še samskih sinov in jim sramežljivo ponujale novih slaščic. Vkuhano sadje vabljivih barv je s svojo sladkobo in z vonjem dražilo poželenje, močnate jedi so sijale od beline najboljše moke, kipele od obilja jaje in masla ter bile pretkane z množico mandeljnov in rozin. V dobro zasmoljenih vrčih je pivo ostalo hladno in rezko; za konec je prinesel sam gospodar kositrn vrč z vinom. Tudi brušeni kozarci, ki so vse leto stali v omari in ki je v njih kdo kvečjemu shranil kak vrstan ali novec, niso bili zdaj nič trenutek brez pijače, vedno znova so se orosili obnovo naliti mrzli pijači.

Jedli so in se pogovarjali do petih popoldne. Nova, nepričakovana jed, drugače dišeča in pripravljena, je dražila poželenje in jedli so jo ali vsaj okusili tudi oni, ki so bili popolnoma siti. Zelodeci so bili nabiti ko slamnjače. Otroci, ki so si brez nadzorstva privoščili več, kakor so mogli prenesti, so uhajali pred prag in se olajševali, matere so jih navidezno oštevale, prav za prav pa so se vsi smejali, tako da so se vračali z novim pogumom in spet jedli in pili.

Če se pri meni ne najeste, se ne boste najedli v vsej Avstriji,« je izjavil boter samozavestno.

Ob petih je zadišala po vseh kotih kava. Šele zdaj so prišle dekcle z jerbasi ter pospravile krožnike in pribore. Gospodinja je postavila pred goste naj-slovesnejšo jed dneva. V treh, štirih skledah hkrati so prinesli proščenjske kolače, ki niso bili večji ko dlan, z najrazličnejšimi mažami, razveseljive in vabljive ko otroške oči. Berači, ki so zjutraj radovedno škrlili v čumnato, so jih videli tam polne koše; bili so razloženi po leskovkah, peharjih in rešetih, likalno desko pa so ženske obrnile za pladenj. Natanko je bilo določeno, katere bodo nesli na mizo, katere zavili za gostinske darove in katere bodo razdali prosilcem.

Šele po kavi se je odraslejša mladina izmuznila od mize h godbi.

V hiši je bila odrasla hčerka Cilka, ki je igrala klavir in dovršila v Pragi kuharsko šolo; obleke je imela po modi, lase nakodrane; takoj se je pridružila Mariji in jo zvabila v vrt:

»Šopek si natrgava! Na proščenjskem plesu morajo biti rožale!«

Smejala se je in odrezala poslednje septembrske popke z vrtnice, ki se ni utegnila razvesti.

Vsaka je nesla po en šopek, ker bi sicer ne vedeli, kam deti roke. Po poti v gostilno je Marijo tlačil strah pred ljudmi. Ko sta prišli do gostilne, je šele izpregovorila:

»Ne znam plesati,« je rekla zardela od zadregе in nategnila ruto, ki je bila zavezana pod brado.

»Nekdo te bo že naučil,« se je spet zasmejala. Cilka in takoj na pragu plesne dvorane izginila Mariji izpred oči v vrvenje.

Okrog nizke, obokane male dvorane so sedeli za mizami stari. Do zadnjega mesta je bilo vse zasedeno. Povsod so se gnetli, prerivali in pehali naprej dekleta. Marija se je znašla v vrvežu, iz katerega se ni znala izmuzati. Le preko drugih glav je videla gosto stlačene plesalce, ki so se mogli komaj obračati. Godba je le spočetka poudarila glavno noto, nato je igrala v neprimerno tišjem taktu. Marija je nekaj časa gledala valovanje glav in obšla jo je omotica, ko da bi bila na gugalnici.

V odmoru jo je vzela Cilka pod pazduho in sprehajala sta se po malem prostoru. Dekleta so si zavijala razgrete obraze. Cilka je naglo snela Mariji ruto z glave.

Film

MORILCI SO MED NAMI

V sovjetskem zasedbenem področju Nemčije so izdelali film «Morilci so med nami», ki ga bodo kmalu igrali v Jugoslaviji.

Mlada Berlinčanka Ema se v letu 1945 vrača iz koncentracijskega taborišča domov v Berlin. Na platnu vidimo Berlin po kapitulaciji. Cele mestne četrti so se spremenile v ruševine, ki štrle v nebo kot strašen opomin. Po ulicah, s katerih so na hitro odstranili sledove bojev in bombardiranja, se igrajo otroci. Po nekod je še videti ostanki neslavne preteklosti: tu in tam še leži orožje nemških vojakov, tako kot je ležalo takrat, ko je šla tod mimo v naglem jurišu sovjetska armada.

Emina hiša je ena redkih, ki so ostale nepoškodovane v tem mestu, na katerega se je zgrnila pravična jeza vseh trepetnih narodov sveta. Medtem se je v njenem stanovanju nekdo naselil; z njim se Ema sporazume, da bošča živela pod isto streho.

Tudi zdravnik Hans Kurt, podnajemnik mlade Eme, se je vrnil v Berlin po vojni. Potrt je zaradi strahot, ki jih je doživel v vojni, katere se je udeležil kot orožje v rokah vladajočih. V njem je dozorela misel, da je bil orožje nemških junckerjev in kapitalistov, vendar pa še ne vidi poti, po kateri naj gre. Preda se pijančevanju, obiskuje nočne lokalne in kavarne brez veselja do dela in življenja.

Med njim in Emo se razvije ljubezen. Ona se trudi, da bi ga prepričala, da se ni vse propadlo: treba je obnoviti Nemčijo, ustvariti zdravo, demokratično Nemčijo, ki ne bo dovolila, da ožive ostanki fašizma in da kapitalisti še enkrat pahnejo nemški narod v strahote vojne. Pod njenim vplivom se Hans javi na delo v bolnico, kjer je kot zdravnik tako zelo potreben. Krik bolne žene, ki ga zasliši v sosebinski sobi, ga spomni na vojne grozote in dobi živčni napad.

Hans sreča svojega vojnega tovariša, ki se je označel in ki kot lastnik tovarne znova želi na račun tujega dela. Ta mu govori o potrebi obnove Nemčije: «Glej, danes imam majhno tovarno, preskrbel sem svojo družino, jutri bo pa tovarna postala velik trust. Nem-

čijo je treba ponovno dvigniti. Morda bo orožje zopet potrebno reče in mu vrne samokres, ki mu ga je Hans dal v vojni.

Hans spozna, da vodi taka obnova nemški narod k novemu klanju in ubijanju. V svojem tovarišu spozna nepopravljivega hitlerjanca in zločince, ter ga hoče ubiti. Toda le slučaj mu prepreči namero, ki se ji pa vendar ne odreče.

Na božični večer pride Hans v tovarno svojega tovariša in vidi, kako govori delavcem, da je potrebno s skupnim delom obnoviti Nemčijo. Spominil se je, kako je isti človek 1.1.1944. n. Poljskem prav na ta dan hladno ukazal ubiti 300 žena in otrok. In ta človek, ki je brez usmiljenja ubijal po Evropi, govori sedaj o obnovi Nemčije. Ne da bi poznal prave poti za borbo proti ostankom fašizma, toda v želji, da kaznuje zločinca, poskuša Hans ponovno ubiti tovarnarja. V poslednjem trenutku pa pride Ema in to prepreči. Njega bo sodilo sodišče nemškega ljudstva, kajti ni dovolj, da takega človeka ubijemo, treba ga je pokazati ljudstvu, razkrinkati ga, ker s tem da izkorišča težke prilike, spravlja nemški narod s prave poti in podžiga v njem maščevalnost. — «Morilci so med nami, skrivajo se, treba jih je razkriti in pravično kaznovati.

V zadnji sceni vidimo zločinca, ki kliče za rešetkami: «Jaz nisem kriv». Toda številni kričijo na grobovih najboljše pričajo, kako težka je njegova krivda in kolikšna odgovornost leži danes na naprednih silah Nemčije, da razkrinkajo te prikriti zločinci in odstranijo rakavo rano s telesa nemškega naroda.

Ta antifašistični film je nastal po vojni in prikazuje, kako se v Nemčiji budi prave demokratične sile (prikazane v liku mlade Eme), te sile oživljajo in budi tiste Nemce, ki so po zlomu izgubili vero v napredok in smisla življenja.

Film je nastal v sovjetski coni Nemčije. To dejstvo jasno dokazuje, da se vprav s pomočjo sovjetske uprave razvijajo nove demokratične sile in da Sovjetska zveza pomaga nemškemu narodu, da odkrije in uniči izvore zla, ki so nje-mu in vsemu svetu povzročili toliko trpljenja in žrtve.

TORTILJSKOL predmestje

JOHN STEINBECK

Ilustrira B. Grom

145. Gospa Terezina Cortez je živela s svojimi osmimi otroki in z materjo v prijazni baraki. Najstarejši trije otroci so hodili že v šolo. Pri zdravniškem pregledu v šoli so ugotovili, da so Terezini otroci prešibki in vprašali so jih, kaj doma jedo. «Fižola», je bil odgovor. In res se je tudi zdravnik prepričal, da hrani Terezina vso svojo družino s fižolom. 146. Kako si je preskrbela Terezina toliko fižola? — Ko opravijo mlatilnice svoje delo, puste za seboj kupe luščin. Če položiš na tla odejo in mahaš z luščinami po zraku, ugotoviš, da stroji niso preveč natančni. V enem popoldnevu si lahko nabereš 10 kg fižola.

147. Vsako jesen je stara mati z otroki pobirala fižol po njivah in če ga niso nabrali 200 kg, je bila letina slaba. Z 200 kg fižola se ni bilo bati lakote, ostalo hrano pa lahko prinese v hišo kak čudež ali spretnost. Nastopilo pa je leto, ko niso v Montere u pridelali niti enega fižola; to je za hišo gospe Terezine pomenilo veliko nesrečo. Otroci so ponoči vpili iz strahu pred lakotjo, ki je pretela. 148. Jezus Marija Korkoran je prav gotovo vedno prišel tja, kjer je bil najbolj potreben. Ko mu je mati Terezine pripovedovala o nesreči, ki jih je zadela, je takoj sklenil, da bo pomagal. Pregovoril je svoje tovariše, ki so takoj odšli na delo.

149. Hodili so na lov, nabirali, kradli in zaloge hrane so se začele kopičiti v hiši Terezine. Kaj je lepšega kakor delati zločine iz altruizma? 150. V začetku je bila Terezina presrečna, toda po enem tednu jo je veselje minilo. Otroci so se preobdneli in zboleli ter jokali od jutra do večera. Terezina je znova potožila Dannyjevemu tovarišem in glej: neke noči je slišala, da so se hišna vrata odprla. Prižgala je svečo, šla v kuhinjo in kaj je videla? Ob steni so slonele štiri vreče po 50 kg fižola. Poklicala je mater, ki je vzkliknila: «Čudeži!»

Radio TRST

SPORED VAŽNEJSIH ODDAJ RADIA TRST II (Val. dolžina 203,6) od 18.IV. do 24.IV.1948.

Slovenska poročila vsak dan ob 7.45, 12.45, 19.45 in 23.15.

Nedelja: 9.30 Kmetijsko predavanje; 13.00 Glasba po željah; 19.00 Slovenske pesmi; 21.00 Vesela oddaja - člani SNG.

Ponedeljek: 12.10 Ruske narodne pesmi; 18.00 Dalmatinske pesmi; 20.10 Pevski koncert Kozem Rožice; 20.45 Slovensčina za Slovence; 21.00 Čajkovski: Pikova dama, Opera v 4 dejanjih.

Torek: 18.15 Klavirski koncert Dr. Svare Danila; 20.00 Igra - člani SNG.

Sreda: 13.00 Glasba po željah;

18.00 Beethoven: Klavirski koncert v G duru; 20.00 Portret velikih skladateljev: Modest Musorgski; 21.00 Glasbene uganke; 22.00 Zabavni orkester Radia Ljubljane.

Četrtek: 13.10 Češka lahka glasba; 18.30 Zenska ura; 20.45 Slovensčina za Slovence; 21.00 Igra; 22.00 Koncert moderne ruske in poljske glasbe.

Petek: 12.10 Slovenske pesmi; 13.00 Glasba po željah; 18.15 Smetana: Češki ples; 21.00 Simfonični koncert; 22.00 Samospevi in komorna dela J. Brahmsa.

Sobota: 13.00 Slovenske narodne in partizanske pesmi; 20.00 Narodne pesmi pojejo «Fantez s Krasas»; 21.00 Pester glasbeni spored za soboto.

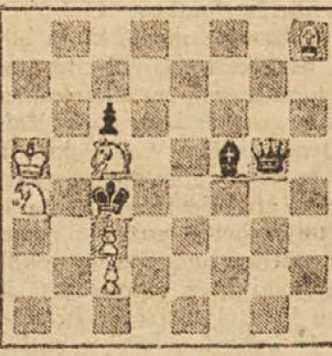
ŠAH

V nedeljo se je v Moskvi pričel drugi del turnirja za svetovno prvenstvo. Igrali so 11. kolo, v katerem so

se srečali dr. Euwe s Keresom in Smislov z Reshevskym. Botvinik je bil prost.

Keres je kot črni v španski partiji igral neko manj znano, ostro varianto. Ze v 26. potezi se je moral dr. Euwe vdati. Tudi v drugi partiji je bila igrana španska otvoritev, Smislov je prišel kot beli kmalu v prednost in je dobil kmeta. Po 40. potezi je bila partija prekinitvena. V nadaljevanju pa je Smislov zmagal.

Stanje po 11. kolu je Botvinik 6 (s prostim dnevom) Keres, Smislov 5, Reshevsky 4, dr. Euwe 1½.

Prinasamo prekrasno studijo nepoznanega komponista. Beli: Ka3, Lh8, Sa4, Se5, c2 e3 (6 figur) Črni: Ke4, Dg5, Lf6, c6 (4 figure). Beli na potezi izšli remis. Kdor pogleda situacijo na deski se bo začudil. Saj ima črni ogromno premoč. Beli ima dva skakača za damo. To je zelo malo. Krizen tega mu grozi

nevarne stvari. Dama ogroza lovca na h8 s sahom na d8. Črni lovec preti vzeti kmeta na c2 in pri tem dama ogroza konja na c3. Pozicija je za belega takšna, da bi vsakdo prenehal z igro. Beli mora iskati rešitve v neugodni poziciji črnega kralja. Ali kako? Lovca na h8 mora beli osigurati. Na pr. 1. Lh8-d7. Lovca je sedaj varovan in obenem konj na c3. Toda črni z enostavno potezo Ke4-d5 ubeži matu, ki mu je preti s Sa4-b6. Kmeta na c2 beli ne more rešiti narkar bo črni lahko zmagal. Preostane samo poteza, ki je sicer čudna ali edina.

1. Lh8-f6!! Črna dama mora vzeti lovca, ker preti 2. Sa4-b6+. Ke4 x c5 3. Lf6-e7+ in mat. Res je, da dama mat lahko prepreči, ne da bi vezala lovca. Na pr. 1. ... Dg5-g6 ali h6. 2. Sa4-b6+. Ke4 x c3. 3. Lf6-e7+. Dg5-d8. Partija je remis. Prav tak rezultat dobimo: 1. ... Dg5-e3. 2. Sa4-b6+. Ke4-c5. 3. Lf6-d4+. Tudi 1. ... Dg5-d2 ne pomaga. Po vsem tem ostane samo: 1. ... Dg5 x f6. Sedaj ima beli še manj materiala. Kako naj bi beli vendar remiziral? Rešitev te situacije je jako skrita. 2. Se5-d7!! Beli mora zrtvovati tudi drugo figuro. Konj na d7 grozi mat na b6, pri čemer zakrije sah dame na d8. Partija bi bila potem remis. Ker je dama napadena, črnemu drugemu ne preostane kakor: 2. ... Lf3 x d7. Premoč črnega se je zvečala za celo damo. Belemu je ostalo samo ena figura. Torej 3. Sa4-b6+. Črni kralj ima samo potezo 3. ... Ke4 x c3, ker na c5 ne more zaradi Sb6 x d7 s sahom in dama pade na f6. Tudi zadnja bela figura se mora zrtvovati da reši belega kralja. 4. Sb6-d3+ e6 x d3. Beli je pat. Na 4. ... Ke3 x c2. 5. Sd3 x f6. Ld7-h3. 6. Ka8-b6. Lh8-g2. 7. Sf6-d7 in Sd7-e8 vodi tudi samo do remija.

studija je zares čudovita.

PA BIL JE FONDA SVOJE DNI JUNAK VAM...

Stopil sem v bar. Pri mizi je sedela karikatura. Da se razumemo: Sedel je tam mož, čigar karikatura je v zadnjem času splošno znana: »Polkovnik» Fonda, osvajalec Trsta.

Pa pravijo, da Slovenec nima sreče. Glej, tu sedi možakar, ki ne mara Slovencev na svojih tiskovnih sestankih in ki predstavlja za slovenskega novinarja večji dogodek nego trikilo-gramska postrv za ribiča. Saj se je njegova slava povzpela kakor svetla raketa do zvezd in je malodane zatemnila slavo monsijora Cippica. Naravno: Milijarde je osvojil že marsikateri lump, ampak Trst je bil osvojen samo enkrat v zgodovini — z legendarnim podvigom »polkovnika» Fonde.

Pristopil sem:
— Ali dovolite, gospod »polkovnik»?

— Seveda. Ha, Vi me poznate?
— Kako ne? Moja specialiteta je zgodovina, debela zgodovina; in dejstvo, da lahko prisedem k Vaši mizi, zame ni samo izredna sreča, temveč naravnost zgodovinski dogodek. Oprostite, da sem nekoliko razburjen; ko vas tako gledam, mi kar mrkolijo pred očmi zlate erke, s katerimi se piše zgodovina.

— No, le pomirite se, dragi prijatelj. S čim Vam smem postreči?

— Rad bi slišal od Vas kake podrobnosti o zavzetju Trsta.

— Podrobnosti? Saj sem vse povedal v svojem poročilu.

— Recimo na primer: Koliko mrtvih in ranjenih ste imeli?

— To ni važno. Doseči uspeh brez mrtvih in ranjenih, to je strategija. Veni, vidi, vici! Kakor Cezar: Prišel sem, grdo sem pogledal in zmagal. Tako vojevanje je meni v krvi, podedoval sem ga od Rimljanov. Samo Vittorio Veneto se še da primerjati z mojim podvigom.

— Imenitna zgodovinska paralela. Kakor je prvo svetovno vojno odločil Vittorio Veneto, tako je drugo odločila Vaša zmaga v Trstu. Ampak čudno se mi zdi, da je imela jugoslovanska osvobodilna vojska toliko mrtvih in ranjenih.

— Sami so si krivi, ker ne poznajo strategije. Silihi so ravne tja, kjer so bili Nemci.

— Se nekaj mi ni jasno: Zakaj ste o svojem podvigu molčali kar tri leta?

— Zbiral sem material. Zavzeti Trst,

to je zame zadeva petih minut. Postaviti potem to zadevo v pravo zgodovinsko luč, je pa druga stvar. Za to je potreben dolg študij.

— Ali se Vi tudi drugače bavite z zgodovino, gospod »polkovnik»?

— To je edino moje delo in zabava. Moja knjiga »Kdo je prav za prav zavzel Trojjo?» je godna za tisk. Pravkar sem, kakor veste, srečno zaključil zavzetje Trsta in zdaj pripravljam temeljit spis o zavzetju Berlina.

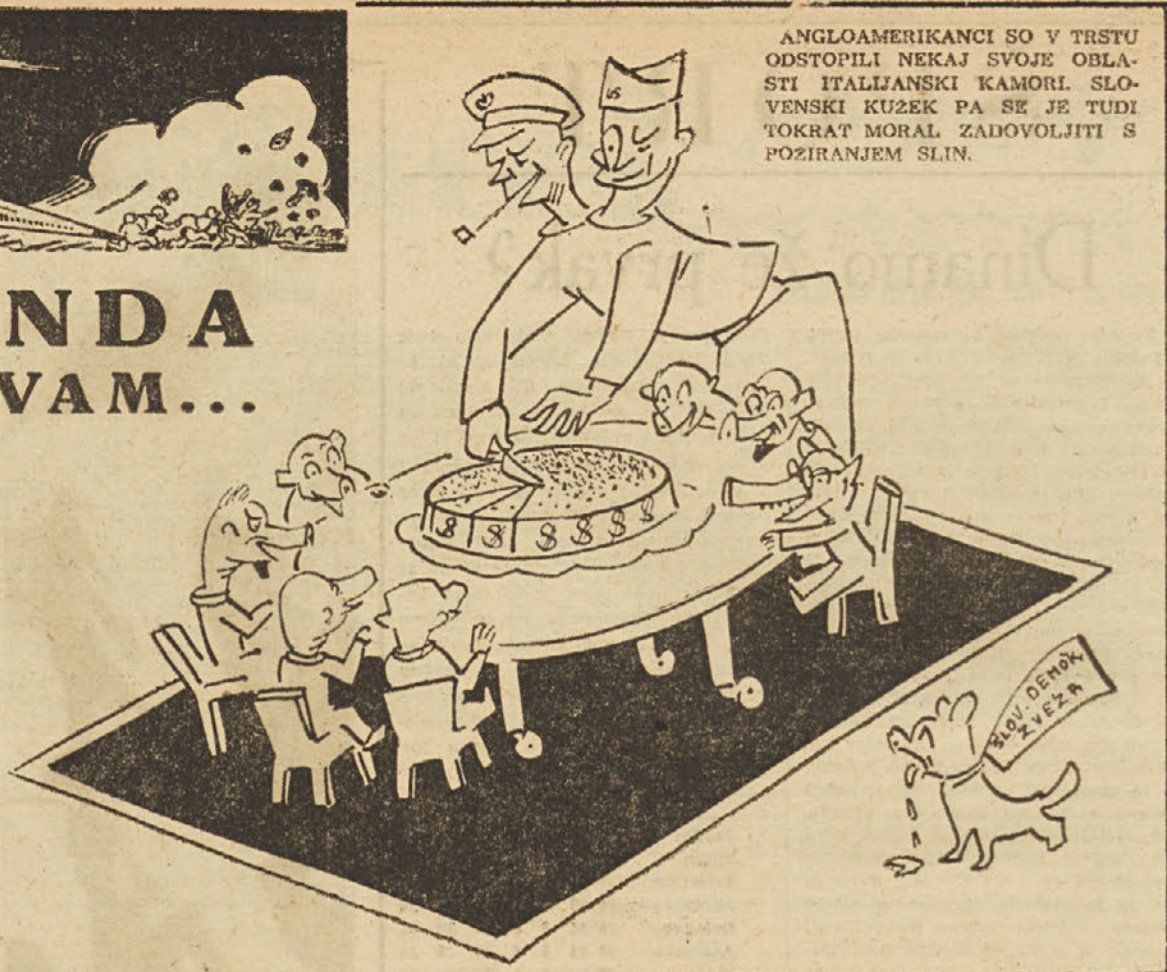
— Berlina? Pa menda ne o zavzetju Berlina v zadnji vojni? To bi mogel dostojno opisati edino očividec.

— In kdo Vam pravi, da jaz nisem bil očividec?

— Gorostasna misel me je obšla. Oči so se mi razširile:

— Gospod »polkovnik», navsezadnje ste Vi tudi Berlin...

— Tiho, tiho! Jaz nisem nič rekel. Čisto nič. Ali slišite, dragi prijatelj? Nič nisem rekel. Videli boste...

PEPA PIŠE JUCI

DRAGA JUCA!

Dva Angleža preko meje radovednost je pognala, v cono »Be» ob belem dnevu s tankom sta se pripeljala. V cono »Be» pa izgubljenca niso spekli niti ubili, le angleški so komandi takle predlog predložili: »Za vaš tank in dva Angleža dajte našega vojaka, ki na vaši strani v ječi na usodo svojo čaka.» In prišlo je do zamene; so miličnika vrnili, v zamenjavo dva Angleža s tankom so nazaj dobili. Prav veliko so priznanje s tem miličnikom priznali, svojim tankom in vojakom so pa slabo ceno dali. Kar se pa čerinov tiče, ti so sploh brez vsake cene, saj oblast nazaj pošilja kar tako jih - brez zamene.

A De Gasperi, seveda, tujce bolj ima v veljavi, kajti sam v deželi svoji itak čisto nič ne opravi. Z njih pomočjo preko meje on orožje si nabavlja; kakor kaže, pa kljub temu od oblasti se poslavlja. A tržaški šovinisti radi bi pomoč mu dali, če bi mogli, bi glasove svoje v Rim mu pripeljali. Društvo »Lega nazionale» šlo bi tja korporativno, saj že zdaj zelo se meša v kampanjo predvolilno. Neka gospodična te dni se pri nas je oglasila, našim starčkom prav poceni vljudno sladkor je delila. Ko se je nekdo zanimal, če res da se ga dobiti, so nasvet mu takšen dali: »Dajte v Lego pristopiti!» Mož pa bil je naše sorte in je dal odgovor strumen: »Če sem star, s tem ni rečeno, da sem tudi že neumen!» Nekateri na vsa usta so novice raztrobili, da Italijani v Trstu so oblast v roke dobili. Tej novici pa prav kratko slavo so gospodje peli, še celo na Aquedotu niso ji kar nič verjeli. Lepo želje, to so eno, drugo je pa spet resnica, vseh dobrot ne da dobiti od zapadnega se strica. On bi rad tako naredil, da bi Trst bil kraj nesreče, vendar Moskva v tem pogledu lok po drugi strani vleče. In ker v Moskvi miroljubno hočejo vse urediti, o italijanskem Trstu je prav smešno govoriti. Bom končala svoje pismo, čaka me na polju delo; že pomlad je nastopila, že je vse ozelenelo. Trto moram okopati, posaditi zelenjavo, polne roke imam dela in skrbi prepolno glavo. Vsled vesti pa, ki po mestu vsak dan znova se množijo, nič si mi ne beli glave! Vse še dobro bo! Adio! Te pozdravlja

Tvoja PEPA.

LETA 2000

Stal je na Aquedotu mož. Imel je dolgo, dolgo belo brado, trikrat ovito okrog nog. »Kdo ste,» so ga vprašali, »in kaj stojite ter čakate tu?» Povedal je: »Leta 1948. sem bil paglavec in sem se podil po Aquedotu in vpit za priključitev Trsta k Italiji. Pa se je raznesla vest pred volitvami, da pride kmalu ta dogodek. In tedaj sem sklenil, da počakam tu na Aquedotu toliko časa, dokler ne zagledam prvega karabinierja. Zavdihnil je mož in se hotel prestopiti, pa ni mogel; ovirala ga je dolga brada, trikrat ovita okrog nog...

MEMO BENASSI

»Moja politika je zelo modra, hvalo Italiji opevam kar z odra. Zepe napolnim si, zanjem priznanje in še v Ameriki bo gostovanje, če pa zgodi se, da zmaga Togliatti, v Trstu ne bom smel nič več gostovati.»

Izjava ribjega sindikata

Ribji sindikat iz Barija javlja, da pošiljka orožja, ki so ga poslali na dno morja s potopljeno ladjo vred, ni prav nič razburila njenega članstva in da so vse ribe obdržale popolnoma hladno kri. Ne nameravajo se niti spreti, še manj pa streljati. Zelele bi le malo širše cevi pri puškah, da bi lahko v njih drstile in skrbele za nov rod. Tako bi vsaj enkrat puškina cev neznanega izvora služila v koristne namene.

Protest Neptuna

Bog morja, Neptun, je vložil oster protest, ker so v njegov življenjski prostor pri Barju poslali polno ladjo orožja. Pravi, da so ga najbrž zamenjali z Marsom, ki je bog vojne. Radovednost pa ga je prisilila, da je pogledal izvor poslanega orožja. Nemalo se je začudil, da ni nič rusko niti jugoslovansko, kot so poročali časopisi na zemlji. Diskreten pa je Neptun vendar toliko, da ne omenja Amerike kot izdelovalca potopljenega

ANGLOAMERIKANCI SO V TRSTU ODPSTOPILI NEKAJ SVOJE OBLASTI ITALJANSKI KAMORI. SLOVENSKE KUZKE PA SE JE TUDI TOKRAT MORAL ZADOVOLJITI S POZIRANJEM SLIN.

ga orožja. Ko so ga vprašali, če je res ameriško, je le zvito pomežiknil, rekel pa ni nobene. To je pa še vedno manj, kakor če zamižiš na obe oči, kot so napravili tisti na zemlji, ki so morali po službeni dolžnosti ugotoviti izvor orožja še pred potopitvijo v Neptunovo ozemlje.

Priprave

V Trstu nekaj se pripravlja!
Zdaj bo tisti čas prišel,
ko po ulicah tržaških
več ne bo Slovenec smel.
Ha-ha!
Ze se »silna» družba zbira,
ki skrbela bo za to,
da Slovincem vsem po vrsti,
bo odrezala glavo!
Ha-ha!
Nekaj pa ta »silna» družba,
kakor kaže, še ne ve:
da so njihovi nabrti
tisti, ki so - brez glav!
Ha-ha!

Truman govori senatorjem

Mi nismo vojni hujskači, mi nismo imperialisti, mi nočemo vojne. Kdor trdi nasprotno, je lažnik. In jaz tu svečano protestiram proti takim zlobnim govoricam.

Da postavimo viden znak tega našega protesta, Vam predlagam, da glasujete za uvedbo splošne vojaške obveznosti ter odobrite izredno kredit za letalstvo, vojno mornarico in atomsko bombo.

Mihec: Počas; spoznavam, da so Angleži res pravi gentlemani.
Jakec: Zakaj?
Mihec: Ker ne marajo dvojezičnosti.

Fondaleon - Napoleon

